

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет іноземних мов
Кафедра перекладу та слов'янської філології

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

(підпис) (прізвище, ініціали)
« ____ » _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 20__ р.

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ НА УРОКАХ
ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Кваліфікаційна робота студентки групи
АЗЛМ-23

ступінь вищої освіти магістр
спеціальності

014.021 Середня освіта (Англійська мова та
зарубіжна література)

Володіної Олександри Миколаївни

Керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри перекладу та слов'янської філології
Каневська Ольга Борисівна

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Володіна Олександра Миколаївна, підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(Олександра Володіна)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ КОМПАРАТИВІСТИКИ В ПРОЦЕС НАВЧАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	7
1.1. Компаративістика як галузь філології	7
1.2. Сутність компаративного аналізу художнього твору	12
Висновки до першого розділу	19
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ПІДВАЛИНИ ЗАСТОСУВАННЯ КОМПАРАТИВНОГО АНАЛІЗУ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	20
2.1. Специфіка зарубіжної літератури як навчального предмета	20
2.2. Аналіз модельних програм із зарубіжної літератури та навчально- методичного забезпечення щодо реалізації компаративного підходу	32
Висновки до другого розділу	50
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ КОМПАРАТИВНОГО АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	52
3.1. Компаративний аналіз на уроках зарубіжної літератури	52
3.2. Розробка уроку зарубіжної літератури з елементами компаративного аналізу	58
Висновки до третього розділу	67
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	72

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційного дослідження. Сучасні методисти слушно підкреслюють: «Художня література є частиною культури людства і специфічною (естетичною) формою відображення життя, тому зарубіжна література потребує особливого підходу у викладанні – як предмета, що має справу із мистецтвом слова, і як духовною сферою особистості» [43, с. 41].

В освітньому середовищі актуальність використання інноваційних методик та підходів у навчальному процесі набуває все більшої вагомості. Це питання висвітлено в багатьох методичних дослідженнях: І. Васильченко [5], Л. Вовк [6], О. Гончаров [11], В. Доманський [17], Л. Іванова [18], О. Карпенко [21], О. Куцевол [28], О. Куцієнко [30], Л. Удовиченко [60] та ін.

Одним із таких підходів є компаративний аналіз, який дозволяє учням отримати глибше розуміння та аналізувати художні твори різних культур та епох. У цьому контексті вивчення особливостей застосування компаративного аналізу художнього твору на уроках зарубіжної літератури має велике значення, оскільки воно сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних та порівняльних навичок у здобувачів середньої освіти. Крім того, у світлі глобалізації та культурного розмаїття, розуміння різних літературних традицій та їх впливу на сучасні суспільні процеси стає важливим аспектом культуро-спрямованої освіти.

Питання компаративістики та використання компаративного аналізу на уроках зарубіжної літератури розв'язувалися в низці досліджень, серед них: В. Будний [4], О. Гордієнко [12], А. Градовський [13], А. Гурдуз [15], Н. Ісаєва [19], Л. Лехкобит [33], І. Папуша [47], К. Печончик [50], Т. Чернишева [62; 63].

Ф. Штейнбук слушно вказує: «Уроки компаративного аналізу – явище в українській школі новітнє, і його застосування пов'язане головно з курсом зарубіжної літератури. Причини цього очевидні: по-перше, компаративістика (від лат. *comparatives* – порівняльний) ґрунтується на такому ефективному методі аналізу будь-яких явищ, як порівняння, а по-друге, зустрічаючись з

феноменами незвичними, приналежними до інших культур, учитель постає перед необхідністю перекласти незнайомі культурні коди, у яких ці феномени репрезентуються, на коди знайомі та зрозумілі учням» [66, с. 152].

Компаративний аналіз надає можливість порівнювати літературні тексти різних країн та епох, що сприяє розширенню культурного кругозору учнів та розумінню світової літературної спадщини.

Таким чином, упровадження компаративного аналізу на уроках зарубіжної літератури є актуальним та важливим завданням, яке спрямоване на підвищення якості літературної освіти та розвиток творчого мислення учнів.

Мета кваліфікаційної роботи – визначити та схарактеризувати можливості використання компаративного аналізу художнього твору на уроках зарубіжної літератури.

Завдання кваліфікаційного дослідження:

1. На підґрунті студювання наукової літератури та навчальних програм із зарубіжної літератури вивчити та описати теоретичні основи застосування компаративного аналізу художнього твору на уроках зарубіжної літератури.
2. Дослідити модельні програми зарубіжної літератури та навчально-методичне забезпечення з точки зору втілення в них компаративного підходу.
3. Розробити методичні поради щодо організації уроків з використанням компаративного аналізу.

Об'єктом дослідження є процес навчання зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – прийоми практичного застосування компаративного аналізу художнього твору на уроках зарубіжної літератури.

Мета та завдання кваліфікаційної роботи зумовили добір наступних **методів дослідження**:

- 1) аналіз та узагальнення літературознавчої та методичної літератури з проблем компаративного аналізу;
- 2) аналіз модельних програм із зарубіжної літератури та навчально-методичного забезпечення щодо втілення в них компаративного підходу;

3) описовий метод, що передбачає спостереження, аналіз, синтез, систематизацію та класифікацію матеріалу;

4) практичний метод – розробка уроку зарубіжної літератури із застосуванням компаративного аналізу на уроках зарубіжної літератури.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути використані вчителями зарубіжної літератури закладів загальної середньої освіти при розробці уроків компаративного аналізу художнього твору, на заняттях з методики навчання зарубіжної літератури як ілюстративний матеріал. Розроблений урок зарубіжної літератури можна використовувати в практиці викладання.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури (67 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 77 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ КОМПАРАТИВІСТИКИ В ПРОЦЕС НАВЧАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Компаративістика як галузь філології

Компаративістика як галузь філології відіграє важливу роль у розумінні та аналізі літературних творів різних культур та епох. Її методи та підходи можуть бути важливими інструментами у процесі навчання зарубіжної літератури, сприяючи розвитку критичного мислення та глибокого розуміння текстів. У цьому розділі роботи розглянемо сутність компаративістики як галузі філології та її значення для навчання зарубіжної літератури.

Історія виникнення та розвитку компаративістики відображається у величезному масиві літературних, філософських та культурологічних досліджень, що почалися ще в давнину. Одним із перших випадків застосування компаративного аналізу у літературознавстві було порівняння грецької та римської міфології, яке здійснив античний філософ Платон у своїй праці «Держава». Засновником сучасної компаративістики вважається французький літературознавець Жорж Гюїсман, який у ХІХ столітті вперше запропонував порівняльний аналіз художніх творів різних національних літератур. Його праця «Методи і область порівняльного літературознавства» відкрила нові перспективи для розуміння літературних творів у контексті їх культурного та історичного оточення [25]. Протягом ХХ століття компаративістика зазнала значних змін та розвитку. З'явилися нові методи та підходи до аналізу літературних текстів, зокрема структурно-функціональний аналіз, культурологічний підхід, інтертекстуальний аналіз тощо. Крім того, з розвитком глобалізації та зростанням інтересу до різних культурних традицій, компаративістика стала важливим інструментом у вивченні культурних взаємозв'язків та впливу літератури на суспільні процеси. Таким чином, історія

компаративістики є багат шаровою та багатогранною, вона відображає еволюцію методологічних підходів до вивчення літератури та її роль у розумінні культурного спадку різних націй і епох.

Науковий інтерес до компаративістики як галузі літературознавства визначається не лише потребою в порівнянні літературних творів різних культур та епох, але й прагненням розкрити глибинні зв'язки між ними. Основні напрями досліджень у цій галузі можна умовно розділити на кілька аспектів, кожен з яких спрямований на вивчення конкретних елементів літературного твору та його контексту.

Перший напрямок, який заслуговує на увагу, – це порівняльний аналіз літературних текстів різних національних літератур. Цей підхід передбачає аналіз не лише структурних та стилістичних особливостей творів, але й виявлення спільних тем, мотивів, символів та ідей, які перетинаються у різних літературних традиціях [25; 63].

Другий напрямок – інтертекстуальний аналіз – спрямований на вивчення взаємодії між різними літературними текстами та виявлення впливу одних творів на інші. Цей підхід допомагає розкрити складні відносини між літературними творами, а також розуміти процеси творення та реценції літературних текстів [62; 63].

Культурологічний підхід – третій напрямок, який досліджує вплив культурних контекстів на формування та реценцію літературних творів. Цей аспект включає в себе аналіз історичних, соціальних та культурних умов, в яких виникали та функціонували літературні твори [25].

Нарешті, порівняльне вивчення жанрів та тематик відображає інтерес до типологічних зв'язків та особливостей літературних жанрів у різних національних літературах. Цей підхід дозволяє розкрити спільні риси та відмінності у структурі, тематиці та стилістиці літературних творів різних культур. Таким чином, компаративістика як галузь літературознавства відкриває широкі можливості для вивчення літературних творів різних

національних літератур та їх взаємозв'язків, що відображають різноманіття культурних, історичних та соціальних контекстів їх виникнення та рецепції.

Методологічні підходи до вивчення літературних феноменів у контексті компаративістики представляють собою основні принципи та методи, за допомогою яких аналізуються літературні твори різних національних літератур з метою виявлення їх спільних та відмінних рис, а також вивчення взаємодії між ними.

Розгляд деяких з найбільш поширених методологічних підходів [12; 32; 33; 62]:

1. Структурно-функціональний аналіз. Цей підхід передбачає дослідження структурних та функціональних особливостей літературних творів, зокрема їх композиції, сюжетної лінії, персонажів та їх ролі у творі. Цей метод дозволяє виявити загальні закономірності у будові та функціонуванні літературних текстів різних культур.

2. Контекстуальний аналіз. Цей підхід передбачає врахування історичного, культурного та соціального контексту, в якому виникали та функціонували літературні твори. Вивчення цих аспектів дозволяє краще розуміти мотивації авторів, специфіку їхнього творчого середовища та вплив зовнішніх чинників на створення літературних творів.

3. Когнітивний аналіз. Цей підхід спрямований на вивчення когнітивних процесів, які відображаються у літературних творах, таких як сприйняття, уявлення, мислення та емоції. Вивчення когнітивних аспектів дозволяє розкрити особливості ментальності різних культур та їх вплив на формування літературних образів.

4. Транснаціональний підхід. Цей підхід передбачає вивчення літературних творів через призму їх транснаціонального характеру, тобто розгляд творів як результату взаємодії різних культурних традицій та впливу глобалізаційних процесів.

Кожен з цих методологічних підходів має свої переваги та обмеження, але разом вони дозволяють здійснювати глибокий та комплексний аналіз

літературних творів у контексті компаративістики. Розуміння цих підходів допомагає відкрити нові горизонти для вивчення літературних феноменів та їх місця у світовій культурній спадщині.

Значення компаративного аналізу для розуміння культурних взаємозв'язків є надзвичайно важливим у контексті сучасного світу, що характеризується зростанням глобалізації та культурного різноманіття. Цей аналітичний метод дозволяє вивчати і порівнювати літературні твори, мистецтво, культурні практики та інші аспекти різних культур та епох, що дозволяє краще розуміти культурні особливості, спільність та взаємодію між народами [13; 33].

Перш за все, компаративний аналіз надає можливість виявлення загальних та відмінних рис між різними культурами. Шляхом порівняння літературних творів, мистецьких напрямів та інших культурних виявляються спільні мотиви, теми, стилі та цінності, а також унікальні особливості кожної культури.

По-друге, компаративний аналіз сприяє розкриттю впливу культурних факторів на формування літературних творів та ідентичності народів. Шляхом аналізу різних культурних контекстів вивчаються важливі аспекти, такі як історія, релігія, філософія, моральні цінності та соціальні норми, які впливають на формування та сприйняття літературних творів.

По-третє, компаративний аналіз сприяє розвитку толерантності, взаєморозуміння та міжкультурної гармонії. Вивчення різних культурних традицій та взаємозв'язків допомагає людям краще розуміти та поважати культурну різноманітність, що сприяє побудові взаємоповаги та співпраці між народами.

Отже, компаративний аналіз відіграє важливу роль у формуванні глибокого та всебічного розуміння культурних взаємозв'язків, сприяючи розвитку глобального культурного діалогу та міжкультурної гармонії.

Значення компаративного аналізу для розуміння культурних взаємозв'язків надзвичайно важливе, оскільки цей аналітичний метод дозволяє

вивчати та розуміти взаємодію різних культур, спільність та відмінності у їхніх традиціях, цінностях та менталітетах. Нижче наведено, як саме компаративний аналіз сприяє розумінню культурних взаємозв'язків [13; 33; 50]:

1. Порівняльний аналіз літературних творів. Компаративний аналіз дозволяє порівнювати літературні твори різних культур та епох, виявляти спільні мотиви, теми, символи та стилі, а також розуміти культурні відмінності у їхньому тлумаченні. Це допомагає краще розуміти культурний контекст та особливості кожної національної літератури.

2. Розкриття культурних традицій. Шляхом аналізу культурних текстів та традицій компаративний аналіз дозволяє розкрити унікальні особливості кожної культури, її історію, вірування та цінності. Це сприяє поглибленню знань про культурний спадок різних народів та формуванню поваги до різноманітності культурного досвіду.

3. Розвиток міжкультурного діалогу. Компаративний аналіз стимулює обмін ідеями, думками та перспективами між різними культурами. Він сприяє встановленню зв'язків та співробітництву між представниками різних культур, а також сприяє побудові взаєморозуміння та толерантності.

4. Поглиблення культурного розуміння. Аналіз культурних взаємозв'язків через призму компаративного аналізу допомагає розширити культурні знання та розуміння, збагачуючи світогляд та сприяючи більш глибокому розумінню культурних реалій.

Отже, компаративний аналіз є не лише інструментом вивчення культур, а й способом сприяти взаєморозумінню та співпраці між народами, зближуючи різні культурні спадки та стимулюючи культурний розвиток суспільства.

Компаративний аналіз допомагає виявляти не лише загальні риси між культурами, а й унікальні аспекти, які визначають їхню ідентичність та специфіку. Він сприяє розумінню того, які фактори впливають на формування культурного досвіду та ідентичності кожної нації. Крім того, компаративний аналіз дозволяє виявити вплив однієї культури на іншу через взаємодію, обмін і взаємопроникнення ідей, цінностей та творчого досвіду. Цей підхід сприяє

виробленню більш глибокого та всеосяжного уявлення про культурні та цивілізаційні процеси, що відбуваються в різних країнах та серед різних народів. Крім того, він спонукає до пошуку спільних підходів та розв'язання проблем, що є важливим у збереженні міжнаціонального миру та гармонії.

1.2. Сутність компаративного аналізу художнього твору

В епоху глобалізації та швидких змін, компаративний аналіз художніх творів стає не лише актуальним, але й необхідним інструментом для вивчення літературних творів з різних культурних та історичних контекстів.

Погодимось з думкою, висловленою Л. Удовиченко, що своєрідність шкільного аналізу літературного твору базується на його трьох аспектах:

- емоційний (аналіз має викликати в учнів безпосередній інтерес до твору, емоційне враження, сприяти створенню атмосфери зацікавленості тощо);
- пізнавальний (з допомогою аналізу твору вчитель знайомить учнів з особливостями життя, культури, літератури того чи іншого народу, творчою манерою митця. художньою своєрідністю тексту тощо);
- виховний (будь-який аналіз має сприяти формуванню моральних якостей учнів, їх естетичного смаку, розвитку творчих здібностей, забезпечувати особистісне зорієнтоване навчання) [60, с. 61-62].

Компаративний аналіз – це методологічний підхід у літературознавстві, який полягає в порівнянні та аналізі літературних творів, жанрів, стилів, тематик та інших аспектів між двома чи більше літературними традиціями, культурами або епохами [33; 50].

Основна мета компаративного аналізу – розкриття спільних та відмінних рис між різними літературними явищами для кращого розуміння їх сутності та значення [13; 33].

Основні принципи цього підходу включають [25; 62]:

1. Порівняння. Основний принцип компаративного аналізу – це порівняння літературних явищ між собою. Під час порівняння вивчаються

спільність та відмінність між творами, їх структурні особливості, стилістичні засоби, тематики тощо.

2. Контекстуалізація. Ще одним важливим принципом є врахування контексту, в якому існують досліджувані твори. Це може включати історичний, культурний, соціальний та політичний контексти, які вплинули на формування та розвиток літературної традиції.

3. Мультидисциплінарність. Компаративний аналіз відкритий для використання різних методів та підходів з різних галузей науки, таких як літературознавство, культурологія, антропологія, філософія тощо. Це дозволяє отримати більш повне та глибоке розуміння аналізованих явищ.

4. Критичність. Компаративний аналіз спонукає до критичного мислення та аналізу, оскільки вимагає виявлення інноваційних підходів та нових перспектив на вивчення літературних явищ.

Дані принципи дозволяють здійснювати глибокий та об'єктивний аналіз літературних творів, що розкриває їх сутність і важливість у контексті світової літературної спадщини.

Науковці, зокрема О. Куцевол [29], Ф. Штейнбук [66] та ін., виокремлюють освітньо-виховний потенціал уроків компаративного аналізу художнього тексту, оскільки вони:

- допомагають учням усвідомити закономірності розвитку різних національних письменств;
- стимулюють розвиток пізнавального інтересу, активізують мислення, сприяють утворенню нових логічних зв'язків, роблять знання учнів свідомими та міцними;
- сприяють опрацюванню на уроці більшого за обсягом навчального матеріалу, глибшому й повнішому розкриттю ідейно-естетичного змісту аналізованого твору;
- слугують актуалізації, застосуванню здобутих раніше знань і створюють опору в засвоєнні досліджуваних понять, фактів і положень історії та теорії літератури;

- вчать розуміти генетичні зв'язки художнього твору з іншими творами та літературним розвитком у цілому;
- допомагають осмисленню національної самобутності літературного явища;
- сприяють виявленню типологічних сходжень у різнонаціональних літературах та контактних зв'язків між письменниками світу;
- впливають на формування гуманістичного світогляду учнів, на їхнє уявлення про розмаїтий, полікультурний світ, на виховання загальнолюдських ціннісних орієнтацій, толерантності та почуття національної гідності [29, с. 30-31].

Компаративний аналіз літературних творів відіграє ключову роль у розкритті глибини та багатогранності літературних творів. Порівнюючи різні твори та літературні традиції, ми можемо краще зрозуміти їх спільність і відмінності, виявити загальні тенденції та унікальні особливості. Наприклад, порівняльний аналіз між різними жанрами чи епохами може допомогти виявити зміни у літературних уподобаннях та культурних цінностях протягом часу.

Одним з основних принципів компаративного аналізу є врахування контексту, в якому з'явилися та функціонували досліджувані твори. Це може включати історичні події, культурні та соціальні умови, політичні реалії тощо. Наприклад, порівняння літературних творів, написаних під час війни, та тих, що виникли в епоху миру, може пролити світло на вплив політичних та соціальних перетворень на літературну творчість.

Компаративний аналіз також відкриває можливості для мультидисциплінарного підходу, використовуючи інструменти та концепції з різних галузей знань. Це дозволяє досліджувати літературні твори з різних точок зору та залучати різноманітні перспективи для їх аналізу. Наприклад, аналізуючи твори з точки зору психології персонажів, можна краще розкрити їхні мотивації та внутрішні конфлікти.

У літературознавстві існує ряд методів та інструментів для проведення компаративного аналізу, які дозволяють дослідникам систематично та

об'єктивно порівнювати літературні твори та традиції. Серед них основні [1; 9; 27; 32; 44; 45]:

1. Аналіз текстуальних аспектів. Цей метод полягає у детальному дослідженні текстів, їх структури, мовного оформлення, стилістичних засобів та тематики; виявляє схожість і відмінність між різними творами з точки зору їх змісту та форми.

2. Історичний аналіз. Цей метод включає вивчення історичного контексту, в якому виникали та розвивалися літературні твори; визначається вплив історичних подій, культурних змін та соціальних процесів на формування літературних традицій та творчість письменників.

3. Культурологічний підхід. Цей метод дозволяє досліджувати взаємозв'язки між літературними творами та культурою, до якої вони належать; акцент робиться на культурних цінностях, традиціях, обрядах та інших аспектах, які впливають на створення та реценцію літературних творів.

4. Компаративний стилістичний аналіз. Цей метод вивчає стилістичні засоби та прийоми, що використовуються в літературних творах; проводиться порівняння стилістичних особливостей різних творів для виявлення спільних і відмінних рис, впливу стильових виборів на зміст та ефективність твору.

5. Контекстуальний аналіз. Цей метод враховує ширший контекст, включаючи культурні, історичні, соціальні та політичні аспекти, що оточують літературні твори; аналізує взаємозв'язки між літературою та її соціокультурним середовищем для кращого розуміння сутності та значення творів.

Крім цих методів, важливо також використовувати інструменти, які допомагають систематизувати та аналізувати отримані дані. Деякі з них включають [32; 33; 63]:

1. Контент-аналіз. Цей метод полягає в систематичному аналізі та класифікації текстів з використанням певних категорій або кодів. Він дозволяє виявити ключові теми, мотиви та ідеї у літературних творах та порівняти їх між собою.

2. Контекстний аналіз. Цей підхід вивчає зв'язки між літературними творами та їх контекстом, зокрема історичним, культурним та соціальним, вплив зовнішніх чинників на формування та інтерпретацію літературних творів.

3. Квалітативний аналіз. Цей метод дозволяє дослідникам детально дослідити якісні аспекти літературних творів, такі як мовний стиль, характеристика персонажів, використання символіки тощо. Він дозволяє зосередитися на деталях та нюансах творів для отримання глибшого розуміння їх значення.

Методи та інструменти спільно допомагають проводити компаративний аналіз літературних творів з більшою об'єктивністю, систематичністю та глибиною. Використання різноманітних підходів дозволяє отримати більш повне та об'єктивне уявлення про аналізовані твори та їх взаємозв'язки.

Методисти [34; 31; 35; 64; 66] вказують на різноманітність форм організації навчальної діяльності на уроці компаративного аналізу: лекція, бесіда, дослідження, зіставлення, диспут, дебати, мандрівки, інтегровані уроки тощо. Наприклад, Ф. Штейнбук вважає «найбільш адекватною формою для уроку компаративного аналізу є інтегрована» [66, с. 153], доводячи свої думки зразком інтегрованого уроку на тему: Через «сто років самотності» зникають навіть «тіні забутих предків» (Коцюбинський і Гарсія Маркес: начерк до інтегрованого уроку-дискусії, 11 клас) [67]. Методист зазначає, що підготовка до інтегрованого уроку із зарубіжної літератури, а також його проведення «потребують неабиякого професійного хисту» [66, с. 153].

Роль контексту у компаративному аналізі художніх творів полягає в тому, що він визначає умови та обставини, в яких твір був створений, а також у якому способі він сприймається та інтерпретується читачами чи глядачами [33; 50]. Контекст включає в себе історичні, культурні, соціальні, політичні та інші фактори, які впливають на зміст, форму та сприйняття твору. Контекст допомагає розкрити глибину та значення літературного твору, оскільки він відображає ті контингенти, в яких він був створений. Наприклад, історичний контекст може пояснити відображення певних подій або явищ у творі,

культурний контекст дозволяє розуміти використання традицій, обрядів та символіки, а соціальний контекст розкриває відносини між персонажами та їх оточенням. Також, порівняння контексту різних творів може виявити загальні тенденції, розбіжності та особливості в літературній творчості різних культур чи епох. Це дозволяє зробити висновки про вплив суспільних, культурних та інших чинників на літературну творчість та її сприйняття. Таким чином, контекст виступає ключовим елементом у компаративному аналізі, що допомагає збагатити розуміння художніх творів та їхнього місця в літературному процесі.

Контекст також впливає на сприйняття твору аудиторією. Твір, що створений у певному історичному або культурному контексті, може сприйматися різними способами в різних часах та серед різних аудиторій. Наприклад, твір, що був сенсацією в свій час, може втратити свою актуальність або змінити своє тлумачення через зміни в суспільстві та культурі. Контекст може впливати на тлумачення символів та метафор у творі. Одні й ті ж символи можуть мати різне значення в залежності від культурного контексту, у якому вони використовуються. Таким чином, розуміння контексту допомагає краще розкрити глибину та багатогранність літературного твору.

Нарешті, порівняння контексту різних творів може привести до нових відкриттів та інтерпретацій. Шляхом аналізу подібностей і відмінностей у контексті можна виявити неочікувані зв'язки між творами та розкрити нові шари їх значення.

Таким чином, роль контексту у компаративному аналізі полягає не лише у розумінні окремих творів, а й у розкритті їхнього взаємозв'язку та значення у великому культурному та історичному контексті.

Застосування компаративного підходу в аналізі літературних творів має кілька переваг та обмежень, які варто розглянути для отримання глибшого розуміння його ефективності та обмежень [13; 33; 50].

Переваги:

- Розширений контекст. Перевага компаративного аналізу полягає в можливості розглядати твір у ширшому контексті. Порівняння з іншими творами, культурними та історичними аспектами дозволяє отримати більш повне та глибше розуміння тексту.

- Пізнання тенденцій. Через порівняльний аналіз можна виявити спільні теми, мотиви та стилістичні прийоми у різних творах, що допомагає зрозуміти тенденції у літературі та їхній вплив.

- Глибше розуміння. Компаративний аналіз дозволяє виявити схожості та відмінності між творами, що сприяє глибшому розумінню їх змісту, символіки та контексту.

Обмеження:

- Суб'єктивність вибору. Вибір порівняння може бути суб'єктивним та обмеженим. Обрані твори можуть відображати лише певну перспективу або культурний контекст, що може спотворити об'єктивність результатів.

- Складність порівняння. Порівняння творів може бути складним через їхні різні жанри, епохи, культурні контексти та інші фактори, що можуть ускладнити процес аналізу та призвести до спотворення результатів.

- Втрата індивідуальності. Порівняльний аналіз може призвести до упущення унікальних аспектів кожного твору та його авторського стилю через акцент на загальних рисах.

Незважаючи на обмеження, компаративний підхід залишається корисним інструментом для розуміння та аналізу літературних творів, що допомагає виявити нові зв'язки та розкрити глибокі аспекти тексту.

Висновки до першого розділу

У першому розділі нашої роботи ми зосередилися на теоретичних основах впровадження ідей компаративістики у процес навчання зарубіжної літератури.

Вивчено роль компаративістики як галузі філології, її статус та завдання у вивченні зарубіжної літератури.

Установлено, що науковий інтерес до компаративістики як галузі літературознавства визначається не лише потребою в порівнянні літературних творів різних культур та епох, але й прагненням розкрити глибинні зв'язки між ними.

Виявлено, що компаративний аналіз художнього твору надає можливість виявлення загальних та відмінних рис між різними культурами: шляхом порівняння літературних творів, мистецьких напрямів та інших культурних виявляються спільні мотиви, теми, стилі та цінності, а також унікальні особливості кожної культури.

Компаративний аналіз сприяє розкриттю впливу культурних факторів на формування літературних творів та ідентичності народів.

Компаративний аналіз відіграє важливу роль у формуванні глибокого та всебічного розуміння культурних взаємозв'язків, сприяючи розвитку глобального культурного діалогу та міжкультурної гармонії.

Установлено, що застосування компаративного підходу в аналізі літературних творів має кілька переваг та обмежень, а саме: розширений контекст, пізнання тенденцій, глибше розуміння – переваги; суб'єктивність вибору, складність порівняння, втрата індивідуальності – обмеження.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ПІДВАЛИНИ ЗАСТОСУВАННЯ КОМПАРАТИВНОГО АНАЛІЗУ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

2.1. Специфіка зарубіжної літератури як навчального предмета

Вивчення зарубіжної літератури відкриває учням широкі горизонти світової культури та дозволяє їм розуміти різноманітність літературних творів та їх взаємозв'язок з історичним і культурним контекстом. Такий підхід до вивчення літератури сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних та творчих навичок учнів.

Зазначимо, що науковці вказують що «Методика навчання зарубіжної літератури – прикладна наука, яка забезпечує формування фахової методичної компетентності майбутніх учителів закладів загальної середньої освіти. Вона розробляє систему роботи з перекладними художніми творами» (Л. Удовиченко [60, с. 6]). Саме робота з перекладними творами визначає головну рису цього навчального предмету.

У науково-методичному дискурсі підкреслюється, що особливості зарубіжної літератури як навчального предмета визначаються різноманітністю літературних творів, їх історичним, культурним і мовним контекстом, а також важливістю вивчення для розвитку культурної освіченості та мовленнєвої компетенції учнів. Деякі особливості зарубіжної літератури як навчального предмета включають [18; 20; 22; 35; 39]:

1. Широкий спектр тематики. Зарубіжна література охоплює різноманітні теми, жанри та стилі, що дає учням можливість ознайомитися з різноманітністю культур та ідей.

2. Міжкультурний елемент. Вивчення зарубіжної літератури дає змогу учням досліджувати та порівнювати культурні та історичні особливості різних народів, розширюючи їхнє розуміння світу.

3. Розвиток мовленнєвих навичок. Через читання, аналіз та обговорення зарубіжних літературних творів учні вдосконалюють свої мовленнєві навички, розширюючи словниковий запас та вивчаючи нові граматичні конструкції.

4. Стимулювання критичного мислення. Вивчення зарубіжної літератури сприяє розвитку критичного мислення та аналітичних здібностей учнів, оскільки вони вивчають різноманітні інтерпретації та переконання авторів.

5. Важливість у світовій культурі. Зарубіжна література відображає культурні цінності, традиції та історію різних народів, що допомагає учням отримати уявлення про різноманітність світової культури.

6. Можливість розширення горизонтів. Через вивчення зарубіжної літератури учні мають можливість досліджувати нові теми та концепції, що допомагає їм розширити свої горизонти і поглибити свої знання про світ.

Загальною властивістю зарубіжної літератури як навчального предмета є її важливість у розвитку мовленнєвих умінь, критичного мислення та культурної освіченості учнів, а також у розумінні різноманіття світової літературної спадщини.

Вивчення зарубіжної літератури відіграє ключову роль у формуванні освітнього процесу, забезпечуючи багатопланове розуміння літературних традицій, культурних цінностей та історичних контекстів різних народів. Цей аспект навчання не тільки збагачує культурний світогляд учнів, але й сприяє розвитку їхніх мовленнєвих, аналітичних та критичних навичок.

Зарубіжна література відкриває учням вікно в інші культури, дозволяючи їм ознайомитися з різноманітними соціальними, політичними та економічними реаліями, які сформували літературні традиції різних країн. Це сприяє формуванню більш толерантного та багатокультурного світогляду, що є необхідним у сучасному глобалізованому світі.

Зарубіжна література надає багатий матеріал для вивчення мови, зокрема розширення словникового запасу, вивчення різних стилістичних прийомів та

вдосконалення граматичних знань. Аналіз текстів допомагає учням розвивати навички аргументованого висловлювання, критичного мислення та інтерпретації.

Вивчення зарубіжних літературних творів надихає учнів на творчі експерименти та самовираження. Знайомство з різними літературними жанрами, стилями та авторськими техніками спонукає учнів до власної літературної творчості, сприяючи розвитку їхнього креативного потенціалу.

Зарубіжна література допомагає учням усвідомити, як культурні, історичні та соціальні контексти впливають на розвиток літератури. Це сприяє глибшому розумінню взаємозв'язків між культурами, формуючи у них здатність до порівняльного аналізу та критичної оцінки літературних творів.

Зарубіжна література часто взаємодіє з іншими предметами, такими як історія, мистецтвознавство, соціологія та інші. Цей міждисциплінарний підхід дозволяє учням краще зрозуміти контекст, у якому створювалися літературні твори, та їхній вплив на суспільство [34; 36; 46; 53].

У сучасному світі знання та розуміння зарубіжних літературних традицій є необхідними для формування компетентної та ерудованої особистості, здатної ефективно взаємодіяти у глобалізованому середовищі. Вивчення зарубіжної літератури сприяє формуванню критичного та аналітичного мислення, що є важливим для успішної реалізації в будь-якій професійній діяльності.

Загалом, вивчення зарубіжної літератури є невід'ємною складовою освітнього процесу, яка забезпечує багатопланове розуміння світової літературної спадщини та сприяє всебічному розвитку учнів.

Вивчення зарубіжної літератури в освітньому процесі має важливе значення з кількох перспектив [54; 55; 59; 61; 64]:

1. Розширення світогляду. Зарубіжна література дозволяє учням отримати уявлення про культурні, історичні та соціальні реалії інших народів, розширюючи їх світогляд та розуміння різноманітності світу.

2. Розвиток мовленнєвих навичок. Вивчення зарубіжних творів сприяє розвитку мовленнєвих навичок учнів, розширює їхній словниковий запас, вдосконалює навички аналізу та критичного мислення.

3. Стимулювання творчості. Знайомство з різноманітними стилями, темами та жанрами зарубіжної літератури може надихнути учнів на власні творчі висловлювання та виявлення творчого потенціалу.

4. Розуміння культурних взаємозв'язків. Вивчення зарубіжних творів допомагає учням розуміти взаємозв'язки та вплив різних культур на одне одного, сприяючи формуванню толерантного та багатокультурного світогляду.

5. Підвищення міжпредметних зв'язків. Зарубіжна література часто має важливе місце в міжпредметних зв'язках, співпрацюючи з історією, мистецтвознавством, соціологією та іншими предметами.

6. Підготовка до глобального світу. У сучасному світі важливо мати розуміння різноманітності культур та мов, що допомагає вивчення зарубіжної літератури.

Вивчення зарубіжної літератури в освітньому процесі сприяє розвитку різноманітних аспектів особистості учня, забезпечуючи йому широкі можливості для самореалізації та культурного збагачення.

Зарубіжна література відіграє ключову роль у формуванні культурної та мовної компетенції учнів, забезпечуючи багатий та різноманітний матеріал для розвитку їхніх знань, навичок і вмінь у цих сферах. Вивчення літературних творів інших народів сприяє глибокому розумінню культурних феноменів, історичних контекстів та мовних особливостей, що є основою для гармонійного та всебічного розвитку особистості. Схарактеризуємо ці компетенції [11; 18; 22; 29; 30; 35].

Культурна компетенція:

1. Розширення культурного світогляду. Вивчення зарубіжної літератури дозволяє учням ознайомитися з культурними традиціями, звичаями, цінностями та світоглядними позиціями різних народів. Це сприяє розширенню

культурного світогляду учнів, підвищує рівень міжкультурного розуміння та толерантності, допомагає формувати багатогранне бачення світу.

2. Формування ціннісних орієнтацій. Зарубіжна література відображає різноманітність моральних та етичних систем, що існують у різних культурах. Ознайомлення з цими системами допомагає учням формувати власні ціннісні орієнтації, сприяє розвитку критичного мислення та здатності до моральної оцінки поведінки героїв літературних творів.

3. Розуміння історичних контекстів. Літературні твори часто відображають історичні події, соціальні зміни та політичні процеси. Вивчення зарубіжної літератури дозволяє учням краще зрозуміти історичний контекст, в якому створювалися ті чи інші твори, а також вплив цих подій на розвиток культури та суспільства.

4. Збагачення емоційного досвіду. Читання зарубіжних творів сприяє розвитку емоційного інтелекту учнів, дозволяє їм переживати різні емоційні стани разом із героями, що розширює їхній емоційний досвід та сприяє розвитку емпатії та співчуття.

Мовна компетенція:

1. Розширення словникового запасу. Зарубіжна література пропонує багатий мовний матеріал, що сприяє розширенню словникового запасу учнів, ознайомленню з новими словами, фразеологізмами та мовними зворотами. Це підвищує загальний рівень мовленнєвої культури учнів.

2. Розвиток граматичних навичок. Читання та аналіз зарубіжних творів допомагає учням вдосконалювати свої знання з граматики, синтаксису та стилістики. Вони вчаться розпізнавати та аналізувати різні граматичні конструкції, що сприяє розвитку їхніх мовленнєвих навичок.

3. Вдосконалення навичок читання та письма. Вивчення зарубіжної літератури сприяє розвитку навичок критичного читання та аналізу текстів. Учні вчаться розуміти зміст, структуру та художні засоби літературних творів, що підвищує їхні навички читання та письма.

4. Формування комунікативних навичок. Аналіз та обговорення зарубіжних літературних творів у класі сприяє розвитку комунікативних навичок учнів. Вони вчаться аргументувати свої думки, дискутувати, висловлювати свої погляди та ставити запитання, що є важливим для формування їхньої комунікативної компетенції.

Зарубіжна література часто перетинається з іншими предметами, такими як історія, географія, мистецтвознавство та соціологія. Це дозволяє учням встановлювати міжпредметні зв'язки, глибше розуміти контекст, у якому створювалися літературні твори, та їх вплив на інші сфери знання.

Зарубіжна література, як потужний культурний феномен, знаходиться в тісному зв'язку з історією, культурою та мовою народів світу. Вона не лише відображає події та процеси, що відбуваються у суспільствах, але й активно впливає на їх розвиток, формуючи культурний контекст ізбагачуючи мовний ландшафт. Літературні твори, створені в різних країнах і епохах, виступають своєрідними дзеркалами, в яких відображається багатство та різноманіття людського досвіду.

Історія є однією з основних лінз, через які зарубіжна література сприймається та аналізується. Літературні твори часто стають літописами епох, відображаючи суспільні зміни, політичні події та соціальні конфлікти. Літературні твори дозволяють читачам заглибитися у минуле, відчутти атмосферу минулих часів та зрозуміти, як історичні події формували світогляд і поведінку людей.

Культура є ще одним важливим аспектом, який відображається у зарубіжній літературі. Літературні твори є невичерпним джерелом інформації про культурні традиції, звичаї, релігійні вірування та моральні цінності різних народів. Наприклад, романи Джейн Остін, такі як «Гордість і упередження», дозволяють зануритися у світ британської аристократії початку XIX століття, зрозуміти її соціальні норми та традиції. Літературні твори можуть виступати мостами між культурами, допомагаючи читачам зрозуміти та оцінити багатство

культурного спадку інших народів, сприяти міжкультурному діалогу та взаєморозумінню.

Мова є фундаментальним елементом літератури, яка не лише передає зміст, але й формує його. Кожна мова має свої унікальні риси, які відображають культурну ідентичність народу, його історичний досвід та світогляд. Літературні твори, написані різними мовами, збагачують світову літературу, вводячи нові форми вираження, стилістичні прийоми та художні засоби. Наприклад, поезія Пабло Неруди, написана іспанською мовою, вражає своїм багатством образів та емоційною насиченістю, що є невід'ємною частиною іспаномовної літературної традиції.

Зарубіжна література також виступає важливим інструментом для вивчення мов. Читання літературних творів мовою оригіналу дозволяє глибше зануритися у мовне середовище, зрозуміти нюанси та особливості мови, розширити словниковий запас та вдосконалити граматичні навички. Літературні твори допомагають учням зрозуміти багатогранність мови, її стилістичні варіації та регіональні особливості. Крім того, зарубіжна література сприяє формуванню глобального культурного контексту, де літературні твори стають частиною спільного культурного надбання людства. Вона допомагає подолати культурні та мовні бар'єри, сприяє взаєморозумінню та співпраці між народами. Літературні твори, перекладені на різні мови, стають доступними для широкої аудиторії, розширюючи горизонти знань та сприяючи культурному обміну.

Таким чином, зарубіжна література відіграє важливу роль у формуванні культурної та мовної компетенції, сприяє розумінню історичних та культурних контекстів, збагачує мовний досвід та розширює культурний світогляд. Вона є потужним інструментом для розвитку міжкультурного діалогу, сприяє формуванню глобального культурного контексту та збагаченню світової літературної спадщини. Вивчення зарубіжної літератури є невід'ємною частиною освітнього процесу, яка допомагає учням зрозуміти складність та

багатогранність світу, розвиває їхні культурні та мовні компетенції, сприяє формуванню толерантності та взаємоповаги.

Адаптація методів вивчення зарубіжної літератури до потреб сучасного освітнього процесу є важливим завданням, яке потребує постійної уваги та оновлення. Сучасний освітній процес характеризується інтеграцією новітніх технологій, зростанням інтересу до міждисциплінарних підходів та потребою у розвитку критичного мислення у студентів. У цьому контексті вивчення зарубіжної літератури набуває нового значення і вимагає використання інноваційних методів та підходів.

Однією з ключових вимог до сучасного освітнього процесу є інтерактивність. Традиційні методи викладання, які зосереджуються переважно пасивному засвоєнні знань, більше не відповідають потребам учнів. Для забезпечення активної участі учнів в освітньому процесі необхідно використовувати інтерактивні методи, такі як дискусії, дебати, групові проєкти, рольові ігри. Це дозволяє учням не лише краще зрозуміти матеріал, але й розвивати навички критичного мислення, аналізу та синтезу інформації. Іншою важливою складовою сучасного освітнього процесу є використання новітніх технологій. Цифрові ресурси, такі як електронні книги, онлайн-бібліотеки, відео-лекції та інтерактивні платформи, надають широкі можливості для вивчення зарубіжної літератури. Використання мультимедійних засобів дозволяє зробити навчальний процес більш цікавим та доступним для учнів. Наприклад, перегляд екранізацій літературних творів, слухання аудіокниг та участь у віртуальних турах по місцях, описаних у творах, допомагають учням краще зрозуміти контекст і зміст літературних творів.

Особливу увагу слід приділяти міждисциплінарному підходу. Вивчення зарубіжної літератури повинно бути інтегроване з іншими дисциплінами, такими як історія, мистецтво, географія, українська мова та література, іноземні мови. Це дозволяє учням отримати комплексне розуміння літературних творів, зрозуміти їх взаємодію з іншими сферами знань та відчутти глибший зв'язок з історичним та культурним контекстом. Наприклад, вивчення античної

літератури можна поєднувати з вивченням історії Стародавньої Греції та Риму, що дозволить учням краще зрозуміти культурні та соціальні умови, у яких створювалися ці твори. Крім того, сучасний освітній процес вимагає індивідуалізації навчання. Кожен учень має свої індивідуальні особливості, інтереси та потреби, і освітній процес повинен враховувати ці особливості. Використання різноманітних методів і підходів дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до кожного учня. Наприклад, для учнів, які краще сприймають інформацію через візуальні засоби, можна використовувати графіки, схеми та презентації, тоді як для тих, хто краще розуміє матеріал через аудіальні засоби, можна пропонувати аудіокнижки та подкасти.

Важливою складовою адаптації методів вивчення зарубіжної літератури є розвиток навичок самостійної роботи в учнів. Сучасний освітній процес повинен сприяти формуванню в учнів умінь самостійно знаходити, аналізувати та інтерпретувати інформацію. Це можна досягти через використання методів проєктного навчання, коли учні працюють над конкретними проєктами, досліджуючи певні аспекти зарубіжної літератури. Такий підхід сприяє розвитку дослідницьких навичок, вміння працювати з різними джерелами інформації та формуванню навичок критичного мислення. Також важливо враховувати сучасні тенденції та інтереси учнів. Наприклад, вивчення зарубіжної літератури можна пов'язувати з сучасними медіа-культурами, такими як кіно, серіали, комп'ютерні ігри та соціальні мережі. Це дозволяє зробити навчальний процес більш цікавим та актуальним для учнів, а також допомагає зрозуміти, як класичні літературні сюжети та теми знаходять своє відображення у сучасній культурі.

Узагальнюючи, адаптація методів вивчення зарубіжної літератури до потреб сучасного освітнього процесу є багатограним та складним завданням. Вона вимагає використання інтерактивних методів, новітніх технологій, міждисциплінарного підходу, індивідуалізації навчання, розвитку навичок самостійної роботи та врахування сучасних тенденцій. Лише комплексний підхід дозволить забезпечити ефективне та цікаве вивчення зарубіжної

літератури, сприяючи формуванню у здобувачів глибокого розуміння літературних творів та їх контексту, розвитку критичного мислення та підвищенню культурної компетентності.

Компаративний аналіз як метод дослідження літературних творів став важливою складовою сучасної методики навчання зарубіжної літератури. Його застосування на уроках літератури дозволяє не лише розширити культурні горизонти учнів, але й сприяти їхньому глибшому розумінню літературних текстів, розвитку аналітичного мислення та критичного осмислення світової літературної спадщини.

Компаративний аналіз передбачає порівняння різних літературних творів, що належать до різних культурних, історичних або літературних традицій. Такий підхід дозволяє виявити спільні мотиви, теми, символи та ідеї, а також зрозуміти, як вони відображаються у різних культурних контекстах. Наприклад, порівняння античної трагедії з сучасною драмою може допомогти учням зрозуміти, як змінювались підходи до зображення людських страждань, долі та моральних дилем у різні історичні епохи.

Одним з ключових етапів компаративного аналізу є його здатність сприяти міжкультурному діалогу. Використання цього методу на уроках зарубіжної літератури дозволяє учням краще зрозуміти інші культури, їх цінності, традиції та світогляд. Це особливо важливо в умовах глобалізації, коли знання про інші культури стає необхідною складовою освіти. Компаративний аналіз допомагає подолати культурні бар'єри та сприяє формуванню толерантності та поваги до різноманітності.

Використання компаративного аналізу також сприяє розвитку критичного мислення учнів. Аналізуючи та порівнюючи різні літературні твори, учні навчаються бачити текст не тільки як ізольоване явище, але й у контексті інших творів, культурних традицій та історичних подій. Це дозволяє їм критично оцінювати літературні твори, розуміти їх внутрішні зв'язки та взаємовпливи, а також формувати власну аргументовану позицію щодо прочитаного.

Компаративний аналіз також сприяє розвитку аналітичних навичок учнів. Він вимагає від них вміння детально аналізувати тексти, виявляти ключові теми, мотиви, стилістичні прийоми та інтертекстуальні зв'язки.

Наприклад, порівняння образу героя у творах різних авторів дозволяє учням виявити, як різні письменники використовують різні літературні засоби для створення характерів, як вони передають внутрішній світ персонажів та їхні моральні дилеми. На уроках зарубіжної літератури компаративний аналіз може бути використаний у різних формах. Це можуть бути порівняльні есеї, де учні аналізують два або більше літературних творів, визначаючи їх спільні риси та відмінності. Також можна проводити групові дискусії, де учні обговорюють свої висновки та діляться своїми спостереженнями з однокласниками. Важливо також використовувати мультимедійні засоби, такі як презентації, відео та аудіо матеріали, що дозволяють учням краще зрозуміти контекст досліджуваних творів.

Компаративний аналіз також дозволяє вчителям залучати учнів до активної роботи з текстами, сприяючи розвитку їхніх навичок самостійного дослідження та інтерпретації літературних творів. Це може бути досягнуто через проєктні роботи, де учні самостійно обирають твори для порівняння, проводять дослідження та презентують свої висновки перед класом. Такий підхід не лише сприяє глибшому розумінню літературних текстів, але й розвиває навички публічних виступів та аргументованого викладу думок. Використання компаративного аналізу на уроках зарубіжної літератури є потужним інструментом для поглиблення знань учнів, розвитку їхніх аналітичних та критичних навичок, а також сприяння міжкультурному діалогу та формуванню толерантності. Цей метод дозволяє учням краще зрозуміти складність та багатогранність літературних творів, а також їх місце у світовій культурній спадщині.

Використання компаративного аналізу у навчальному процесі сприяє формуванню всебічно розвиненої, освіченої та толерантної особистості, здатної критично мислити та самостійно знаходити відповіді на складні питання.

Зарубіжна література як навчальний предмет має унікальні особливості, які відрізняють її від інших дисциплін. Вона охоплює твори різних епох, країн та культур, що дозволяє учням:

- ознайомитися з багатством світової літературної спадщини;
- розширити їхні знання;
- розвивати критичне мислення та аналітичні навичок, адже аналіз літературних текстів вимагає здатності до інтерпретації, порівняння та розуміння складних ідей і сюжетних ліній.

Вивчення зарубіжної літератури є невід'ємною частиною сучасної освіти, оскільки воно сприяє формуванню всебічно розвиненої особистості. Учні знайомляться з класичними та сучасними творами світової літератури, що дозволяє їм розуміти різні культурні та історичні контексти, розвивати власні естетичні смаки та моральні цінності. Вивчення зарубіжної літератури також сприяє формуванню мовних навичок, оскільки багато творів вивчаються в перекладі або в оригіналі.

Зарубіжна література відіграє ключову роль у формуванні культурної та мовної компетенції учнів. Знайомство з літературою різних країн допомагає учням краще розуміти та поважати інші культури, що є важливим у контексті глобалізації та міжкультурного діалогу. Крім того, читання та аналіз літературних творів сприяють розвитку мовних навичок, збагачують словниковий запас та вдосконалюють грамотність.

Зарубіжна література нерозривно пов'язана з історією, культурою та мовою народів світу. Літературні твори відображають історичні події, соціальні та культурні зміни, а також еволюцію мов. Вивчення літератури у цьому контексті дозволяє учням краще зрозуміти історичні процеси, культурні традиції та мовні особливості різних народів. Це сприяє розвитку комплексного та багатостороннього погляду на світ.

Сучасний освітній процес вимагає адаптації методів викладання зарубіжної літератури з урахуванням новітніх педагогічних технологій і підходів. Інтерактивні методи, проєктна діяльність, використання

мультимедійних ресурсів та цифрових технологій сприяють підвищенню мотивації учнів та ефективності навчання. Важливо також враховувати індивідуальні потреби та інтереси учнів, що дозволяє створити більш гнучку та адаптивну освітню програму.

Отже, компаративний аналіз є ефективним методом для поглибленого розуміння зарубіжних літературних творів, а саме:

- дозволяє порівнювати твори різних авторів, культур та епох, виявляти спільні теми, мотиви та літературні прийоми;
- сприяє розвитку в учнів критичного мислення, аналітичних навичок та естетичного сприйняття літератури;
- сприяє формуванню міжкультурної компетенції та розумінню глобальних літературних процесів.

2.2. Аналіз модельних програм із зарубіжної літератури та навчально-методичного забезпечення щодо реалізації компаративного підходу

Найважливішою рисою концепції «Нова українська школа» [26] є її спрямованість на цілісну освіту та формування наскрізних умінь учнів.

Л. Удовиченко підкреслює, що цілісність літературної освіти полягає у комплексному вивченні літературних фактів, процесів, явищ, тобто «вивчення конкретного художнього твору повинно супроводжуватися зануренням в історичні, культурні, мистецькі, звичаєві, побутові тощо аспекти відповідної епохи, країни, суспільного середовища. При цьому повинні перекидатися містки між різними предметами, що паралельно вивчаються. І тут надзвичайно бажаною була б взаємодія між учителями різних предметів для вироблення спільної термінології та узгоджених перехресних взаємопосилань» [60, с. 12].

Аналіз модельних програм із зарубіжної літератури в сучасній освітній системі є важливим завданням, оскільки саме через ці програми здійснюється практичне втілення педагогічних ідей та методик в освітній процес.

В останні десятиліття навчальні програми із зарубіжної літератури зазнали значних змін, спрямованих на вдосконалення освітнього процесу та підвищення його ефективності. Важливим аспектом цих змін є впровадження компаративного підходу, який дозволяє не лише порівнювати літературні твори різних культур та епох, але й формувати в учнів глибше розуміння міжкультурних взаємозв'язків та розвиток критичного мислення.

Компаративний аналіз як метод дослідження літературних творів сприяє розширенню кругозору учнів, допомагає їм краще розуміти культурні контексти, історичні події та соціальні явища, відображені в літературі. Застосування цього підходу в навчальних програмах з зарубіжної літератури дозволяє учням побачити не лише відмінності, але й спільні риси літературних традицій різних народів, що є надзвичайно важливим у сучасному глобалізованому світі.

Аналіз модельних програм з зарубіжної літератури [40] дозволяє виявити, наскільки ефективно в них впроваджені елементи компаративного підходу, які методи та прийоми використовуються для досягнення поставлених навчальних цілей.

Спочатку проаналізуємо основні цілі та завдання, які ставлять перед собою ці програми, а також методи та прийоми, що використовуються для їх реалізації, а також оцінимо відповідність навчально-методичного забезпечення принципам компаративного аналізу.

Модельні програми з зарубіжної літератури [40] мають широкий спектр цілей та завдань, спрямованих на розвиток учнівських знань, розуміння та аналіз світової літератури.

Модельні навчальні програми Нової української школи розміщено на сайті МОН України (запроваджуються поетапно з 2022 р.) [40].

Підкреслимо, що модельна навчальна програма – це «документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання, зміст предмета або інтегрованого курсу і види навчальної діяльності

учнів та учениць» [43]; розробляється на основі Державного стандарту базової середньої освіти [16].

Модельні програми із зарубіжної літератури [40]:

1. Зарубіжна література 5-6 кл. О. Ніколенко, О. Ісаєва, Ж. Клименко, Л. Мацевко-Бекерська та ін. (для окремих циклів).

2. Зарубіжна література 5-9 кл. О. Ніколенко, О. Ісаєва, Ж. Клименко, Л. Мацевко-Бекерська та ін. (для всього рівня).

3. Зарубіжна література 5-6 кл. Є. Волощук.

4. Зарубіжна література. 5-6 кл. Н. Богданець-Білокаленко, В. Снегірєва, О. Фідкевич.

5. Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної) 5-6 кл. Т. Яценко, І. Тригуб. 3,5 годин на тиждень.

6. Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури) 5-6 кл. І. Старагіна та ін.

Головна мета вивчення зарубіжної літератури в системі середньої освіти – прилучення учнів до найкращих здобутків класичної й сучасної художньої літератури різних країн і народів, формування компетентних читачів, здатних творчо сприймати, критично оцінювати й насолоджуватися художніми творами, брати участь у різних комунікативних ситуаціях та взаємодії (зокрема із застосуванням цифрових технологій) на підставі прочитаних художніх текстів і медіатекстів відповідно до контексту [16].

Завдання вивчення зарубіжної літератури в основній школі:

- репрезентувати актуальні для школярів художні твори (класичні та сучасні), необхідні для духовної та психологічної адаптації людини в сучасному полікультурному суспільстві;

– сформувати в учнів сталу потребу в діалозі з творами словесного мистецтва, необхідність у власній рефлексії над почуттями й думками, які виникають в семантичному та естетичному полі б художнього тексту;

- навчити школярів естетично сприймати літературні твори, виявляти їх художню своєрідність, розглядати в контексті розвитку загальнолюдської культури та національних культур різних країн і народів;

- розширити особистісний культурно-естетичний тезаурус учнів на основі набутих знань про художню літературу світу, практичних умінь і навичок сприймання, аналізу, інтерпретації, дослідження художніх творів зарубіжних письменників від давнини до сучасності, а також у процесі творчого діалогу із художніми текстами і відповідними медіатекстами;

- розвивати високі моральні якості школярів, їхні ціннісні орієнтації, ставлення, емоційно-чуттєву сферу особистості;

- виховувати в учнів патріотизм, повагу до національних традицій і різних культур, толерантне ставлення до «інакшості», до відмінного від власного погляду [16].

Таким чином, основною метою таких програм є вивчення та осмислення літературних творів, представлених різними культурами та національностями, що сприяє розширенню світогляду учнів та розвитку їхнього міжкультурного розуміння. Крім того, вони сприяють формуванню літературної та мовної компетенції учнів, розвитку критичного мислення та аналітичних навичок.

Основні завдання модельних програм полягають у вивченні історії розвитку світової літератури, аналізі літературних творів та їх місця у культурному контексті, а також у розвитку вмій та навичок критичного мислення та аналізу текстів.

Важливим завданням є також сприяння розвитку мовної компетенції учнів, яка дозволяє їм краще розуміти та оцінювати літературні твори, а також вільно виражати свої думки та ідеї. Крім того, модельні програми з зарубіжної літератури спрямовані на розвиток культурної грамотності учнів, що означає здатність розуміти та оцінювати культурні традиції, цінності та перспективи різних національностей та культур.

Модельні програми також сприяють розвитку креативності та емпатії учнів, що є важливими аспектами освіти в сучасному світі, де культурне розмаїття та міжкультурне спілкування стають все більш важливими.

У програмах, відповідно до Державного стандарту, вказано, що «результатом вивчення зарубіжної літератури в основній школі має стати не сума розпорошеної інформації, а сформована здатність учня/учениці комплексно використовувати набуті знання, уміння, навички в різноманітних життєвих ситуаціях і в процесі соціальної адаптації до умов сучасного мультикультурного і різнополярного суспільства [40].

Програма забезпечує вибір індивідуальної траєкторії навчання відповідно до інтересів учнів. Широке поле творів для обов'язкового читання (65 %) і за вибором учителя і учнів (35 %).

Протягом вивчення зарубіжної літератури в 5-6 класах класичні твори і твори сучасних письменників поєднані в межах окремих розділів і тем на підставі образно-тематичної або жанрової подібності [40].

Щодо структури програм [40] необхідно зазначити, що в 5-6 класах поєднано проблемно-тематичний і жанровий принципи побудови програми; в 7 класі, окрім проблемно-тематичного й жанрового принципів, у програмі розширено перелік теоретико-літературознавчих категорій, отримані в 5-6 класах початкові уявлення про певні явища і поняття поглиблюються; в 8-9 класах домінують історико-літературний і жанрово-родовий принципи побудови програм. Школярам запропоновано для вивчення ті художні твори та явища, які репрезентують певну добу і водночас відповідають особливостям саме їхнього віку.

Модельні програми надають широкий вибір літературних творів різних жанрів та епох, що дозволяє створити різноманітні тематичні модулі та підходи до вивчення матеріалу.

Наприклад, розділ «Літературна казка» (5 клас) містить такі твори:

1. Ганс Крістіан Андерсен (1805–1875). «Снігова королева».
2. Оскар Уайльд (1854–1900). «Хлопчик-Зірка».

3. Роальд Дал (1916–1990). «Чарлі і шоколадна фабрика» АБО Астрід Анна Емілія Ліндгрєн (1907–2002). «Пєппі Довгапанчоха», «Пригоди Калле Блюмквіста» (1 твір за вибором учителя).

До кожного розділу запропоновано рубрики, що сприятимуть вивченню зарубіжної літератури з урахуванням досягнень літературознавства, культурного контексту, українознавчого аспекту, сучасного медіапростору:

- Теорія літератури (ТЛ),
- Література і культура (ЛК),
- Україна і світ (УС),
- Медіатекст (МТ) [40].

Наскрізним стрижнем навчального предмета «Зарубіжна література» є поєднання класичної й сучасної літератури, художніх творів і медіатекстів.

Наприклад: Розділ «У вирі захопливих пригод»:

1. Марк Твен. «Пригоди Тома Соєра» (2-3 розділи за вибором учителя).
2. Туве Янсон. «Комета прилітає», «Капелюх Чарівника», «Зима-чарівниця» (1 твір за вибором учителя) АБО Пауль Маар. «Машина для здійснення бажань, або Суботик повертається в суботу» [40].

Сучасні програми зарубіжної літератури для українських шкіл враховують важливі аспекти, що допомагають учням краще розуміти та аналізувати художні твори. Вони зазвичай орієнтовані на розвиток ключових компетентностей учнів, таких як аналітичні, мовленнєві, творчі та критичні навички.

Наприклад: «Жанр балади у європейських літературах» (7 клас).

Ключові компетентності

Учень (учениця):

поважає загальнолюдські чесноти, родинні цінності, героїзм і відданість вітчизні;

самокритично *оцінює* власні рішення та поведінку.

Предметні компетентності

Учень (учениця):

- *виразно читає* балади, *висловлює* власне враження про них, емоційне ставлення до змальованих подій, героїв;
- *дає визначення* жанру «балада», *виявляє* її характерні ознаки в текстах прочитаних творів;
- *визначає* характерні риси фольклорних балад («Король Лір і його дочки» та балади про Робіна Гуда);
- *характеризує* образи фольклорних балад як традиційні й вічні, *розкриває* втілення в них народних уявлень (про мораль, патріотизм, героїзм та ін.);
- *переказує* сюжети балад (в окремих частинах і цілісно);
- *визначає* ключові (зокрема кульмінаційні) моменти в баладах,
- *установлює*, як у ключових моментах виявляються риси героїв, увиразнюється ідея твору;
- *характеризує* образи персонажів прочитаних творів;
- *виявляє* засоби поетичної мови в баладах (гіперболи, епітети, метафори, повтори та ін.), зокрема фольклорного походження;
- *визначає* у прочитаних творах символи (наприклад, рукавичка, озеро, білі лілії, вересовий напій та ін.), *розкриває* їхній прихований зміст;
- *зіставляє* оригінали літературних балад із художніми перекладами (за умови володіння іноземною мовою);
- *розкриває* особливості відтворення сюжетів та балад у мистецтві (творах живопису, музики, кіно, мультиплікації та ін. – за вибором);
- *називає* перекладачів балад, *виявляє* майстерність їхніх перекладів.

До того ж, програми часто включають різноманітні завдання та проекти, спрямовані на стимулювання інтересу до літератури, розвиток творчості та критичного мислення учнів.

Наприклад, за програмою «Зарубіжна література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (у редакції 2023 року) (авт. Н. І. Богданець-Білокаленко, В. В. Снегірьова, О. Л. Фідкевич), виокремлено розділ «Казка» – 5 клас, основний зміст якого складають такі теми [40]:

1. Фольклорні казки.

2. Німецька народна казка «Пані Метелиця». Відображення у казці народних ідеалів: прославлення доброти, працьовитості, справедливості і засудження жадібності, лінощів, пихи. Антитеза як композиційний елемент казки.

3. Французька народна казка «Дроворубова донька». Своєрідність інтерпретації у казці мандрівного сюжету «красуня і чудовисько». Поєднання в образі героїні краси зовнішньої і внутрішньої. Утвердження ідеї активного добра. Чарівні елементи в казці.

4. Арабська народна казка «Синдбад-Мореплавець» (перша подорож). Утвердження духовної стійкості людини в образі Синдбада-Мореплавця. Ідеї дружби, поваги до представників різних країн і народів, любові до батьківщини. Пригодницький елемент в чарівній казці.

Передбачувані очікувані результати навчання, відповідні до завдань застосування компаративного аналізу:

- **відзначає** особливості казкового сюжету і мови казок;
- **пояснює** значення поняття «мандрівні сюжети»; **виділяє** «мандрівні сюжети» в казках різних країн;
- **розрізняє** особливості чарівних елементів і фантастики в казках різних народів та авторів;
- **визначає** спільне та відмінне у змісті казок народів світу, характерах героїв та героїнь, їхніх учинках, поведінці; **долучає** у зв'язку з цим сюжети українських народних казок;
- **аналізує** діалоги персонажів художнього тексту, медіатексту з погляду основних правил спілкування, визначаючи деталі, які сприяють або заважають їхній успішній комунікації;
- **розрізняє** фольклорні казки (медіатексти) різних типів; **відрізняє** авторську казку від народної;
- **формулює** висновки відповідно до поставленого завдання на основі тексту казки, навчального тексту, медіатексту;

- **обирає** для самостійного читання народні та літературні казки, використовуючи інформаційні ресурси (бібліотеки, сайти тощо), наводить аргументи щодо свого вибору [40].

А також запропоновано види навчальної діяльності:

- читання (різні види: поглиблене, оглядове, вибіркоче, коментоване, виразне);

- аудіювання; формулювання запитань до тексту та пошук відповідей на них;

- комплексний аналіз тексту (сюжет, герої, художні особливості, читацька рефлексія);

- складання плану прочитаного;

- порівняльний аналіз казок;

- переказ різних видів; обговорення, дискусія (зокрема он-лайн дискусія); створення ілюстрацій, презентацій, медійних продуктів та інших творчих форм рефлексії.

А також: перегляд екранізацій (епізодів) виучуваних казок та обговорення їх, творча і рольова діяльність (застосування елементів театралізації); розповідь про улюбленого героя / героїню фольклорної казки (усно); складання простого плану до неї (під керівництвом вчителя) [40]

Однак, деякі програми можуть бути недостатньо оновленими або не забезпечувати достатньо глибокого аналізу текстів, що може призвести до втрати інтересу учнів допредмету. Також важливо враховувати культурні та соціальні контексти, у яких учні вивчають літературу, для кращого розуміння текстів та їх значення.

Компаративний аналіз відіграє ключову роль у досягненні цілей модельних програм з зарубіжної літератури. Цей аналітичний підхід дозволяє порівнювати та аналізувати літературні твори з різних культур та епох, що сприяє розширенню розуміння світової літератури та культурного розмаїття, а саме:

1) компаративний аналіз допомагає учням розкрити сутність та значення літературних творів через порівняння їх ключових аспектів, таких як тематика, стиль, символіка та художній прийом. Це дозволяє учням отримати глибше розуміння літературних шедеврів та їхнього місця у світовій культурі;

2) компаративний аналіз сприяє розвитку аналітичних навичок та критичного мислення учнів. Порівняння різних літературних творів допомагає їм виявити схожі та відмінні риси, розуміти різноманітні культурні контексти та ідейні зв'язки, а також вчить аргументовано аналізувати та інтерпретувати тексти;

3) компаративний аналіз сприяє розвитку міжкультурної компетенції учнів. Порівняння літературних творів з різних культур та епох допомагає їм краще розуміти різноманітні культурні перспективи та цінності, що сприяє формуванню толерантності та взаєморозуміння.

Отже, компаративний аналіз важливий для досягнення цілей модельних програм з зарубіжної літератури, оскільки він сприяє розвитку розуміння, аналітичних навичок та міжкультурного спілкування учнів, що є ключовими компетенціями у сучасному світі.

Методи та прийоми компаративного аналізу в навчальних програмах включають різноманітні підходи до порівняльного вивчення літературних творів з різних культур та епох. Основні методи та прийоми включають:

1. Порівняльний аналіз сюжетів. Цей метод полягає у порівнянні сюжетних ліній різних творів для виявлення схожостей та відмінностей у розвитку подій, конфліктів та розвитку персонажів.

2. Аналіз тематики і мотивів. Використання цього методу дозволяє порівняти основні теми, ідеї та мотиви, які присутні у літературних творах різних авторів та культур.

3. Структурний аналіз. Цей підхід включає дослідження структури та організації творів, таких як композиція, розподіл епізодів та персонажів, для виявлення подібних чи відмінних підходів до будівництва тексту.

4. Лінгвістичний аналіз. Цей метод вивчає мовні особливості та стилістику літературних творів, досліджуючи вживання мовних засобів, образності та ритму.

5. Культурологічний аналіз. Він зосереджений на дослідженні культурних контекстів та ідентичності, що відображаються у творах, включаючи історичні, соціальні та етнічні аспекти.

6. Порівняльний аналіз художнього стилю та техніки. Цей підхід оцінює художній стиль, використані техніки письма, метафори, образи та інші літературні засоби.

Порівняльний аналіз сюжетів, аналіз тематики і мотивів, структурний аналіз, лінгвістичний аналіз, культурологічний аналіз, порівняльний аналіз художнього стилю та техніки. Ці методи та прийоми дозволяють ретельно досліджувати та порівнювати літературні твори для виявлення їх особливостей, схожостей та відмінностей. Вони допомагають розкрити глибину та різноманітність художнього світу та розуміння літературних творів у ширшому контексті.

Оцінка ефективності методів компаративного аналізу в контексті навчання зарубіжної літератури є складним завданням, оскільки вона визначається різними факторами. Незважаючи на це, можна виділити кілька ключових аспектів, які впливають на їх ефективність:

1. Стимулювання критичного мислення. Методи компаративного аналізу можуть стимулювати критичне мислення учнів, оскільки вони змушують їх аналізувати, порівнювати та оцінювати різні аспекти літературних творів. Це допомагає розвивати у них аналітичні навички та сприяє глибшому розумінню літературних текстів.

2. Розширення культурного розуміння. Вивчення зарубіжної літератури через призму компаративного аналізу дозволяє учням поглибити своє культурне розуміння та отримати інсайти щодо різноманітності світових літературних традицій.

3. Розвиток аналітичних та критичних навичок. Використання компаративного аналізу сприяє розвитку учнівських аналітичних та критичних навичок, таких як уміння аргументувати свої думки, робити висновки на підставі аналізу та формулювати власні точки зору.

4. Стимулювання інтересу до вивчення літератури. Застосування цих методів може зробити навчання літературі більш захоплюючим та цікавим для учнів, оскільки вони дають можливість досліджувати різноманітні аспекти літературних творів та порівнювати їх з іншими творами та культурними контекстами.

Загалом, ефективність методів компаративного аналізу у навчанні зарубіжної літератури залежить від їх відповідності цілям та завданням навчального процесу, а також від професійної підготовки вчителя та доступності необхідних навчальних ресурсів.

Добір літературних творів для компаративного аналізу є складним процесом, який вимагає уважного розгляду різних аспектів. Ось деякі критерії, які можуть бути використані для відбору літературних творів у навчальні програми:

1. Тематична спрямованість. Літературні твори повинні мати схожі теми або проблематику, щоб учні могли ефективно порівнювати їх і аналізувати.

2. Культурний контекст. Важливо включати твори з різних культурних контекстів, щоб учні могли отримати різнобічне уявлення про світову літературу та культурні особливості різних народів.

3. Жанрова різноманітність. Різноманітність жанрів дозволяє учням ознайомитися з різними стилями та манерами письма, що розширює їхні знання та розуміння літературної творчості.

4. Літературність та якість тексту. Вибрані твори повинні бути літературними шедеврами, які відображають високий рівень мистецтва та мають літературну цінність.

5. Сучасність. Деякі твори можуть бути сучасними, що дозволяє учням зв'язувати їх з сучасними подіями та проблемами.

Наприклад, для вивчення теми «Порівняння трагедій Вільяма Шекспіра та Йоганна Вольфганга Гете» можуть бути використані такі твори як «Гамлет» Шекспіра та «Фауст» Гете. Обидва ці твори мають глибокий філософський зміст та дозволяють учням порівняти різні підходи до трагедії та людської природи. Крім того, для аналізу конфлікту між індивідуалізмом та суспільством можуть бути використані такі твори як «Портрет Доріана Грея» Оскара Вайльда та «Перетворення» Франца Кафки. Обидва ці твори ілюструють складні взаємини між індивідуальними цінностями та соціальними нормами. Ці приклади демонструють, як правильний вибір літературних творів для компаративного аналізу може збагатити навчальний процес та сприяти розвитку аналітичних навичок учнів.

Використання міждисциплінарного підходу в модельних програмах зарубіжної літератури є важливим для глибокого розуміння та аналізу літературних творів. Цей підхід дозволяє учням зв'язувати знання з різних предметних цайн, щоб краще розуміти та оцінювати текст. Ось деякі приклади міждисциплінарних проектів і завдань:

1. Історичний контекст літературного твору. Учні можуть досліджувати історичний період, в якому був написаний твір, та аналізувати, які історичні події та процеси вплинули на тематику, сюжетні лінії та персонажів. Наприклад, при вивченні роману «Гобсек» Оноре де Бальзака, учні можуть дослідити економічні, фінансові, суспільно-політичні відносини у Франції XIX ст. та їх відображення у творі.

2. Культурний контекст. Учні можуть порівнювати твори різних країн та культур, аналізувати їх вплив на формування національного та глобального літературного канону. Наприклад, при вивченні творів Маркеса та Борхеса, учні можуть дослідити різницю в літературних традиціях Латинської Америки та Іспанії.

3. Мовний аналіз. Учні можуть вивчати мовні особливості літературного твору, аналізуючи стилістичні прийоми та мовні засоби, використані автором. Наприклад, учні можуть досліджувати використання метафор та образів у поезії Пабло Неруди та Федеріко Гарсія Лорки.

4. Порівняльний аналіз мистецтва. Учні можуть порівнювати літературні твори з іншими мистецькими формами, такими як живопис, музика або кіно. Наприклад, учні можуть досліджувати вплив творів Вільяма Шекспіра або Генріка Ібсена на сучасне кіно та театр.

Ці приклади демонструють, як міждисциплінарний підхід може збагатити навчальний процес та сприяти більш глибокому розумінню та аналізу літературних творів.

При вивченні зарубіжної літератури важливо розуміти її в контексті історії, культури та мови народів світу. Це дозволяє учням отримати глибше розуміння творів та їх впливу на суспільство та культуру. Наприклад, вивчення уривків роману «Don Quijote» («Дон Кіхот») Мігеля де Сервантеса на оригінальній мові дозволяє краще зрозуміти його глибину та гумористичність. Таким чином, інтеграція знань з історії, культури та мови у вивчення зарубіжної літератури розширює горизонти учнів і робить навчання більш цікавим та пізнавальним.

Отже, українські школи використовують різноманітні модельні програми зарубіжної літератури, які спрямовані на розвиток літературної компетентності учнів та ознайомлення їх з творчістю відомих зарубіжних письменників. Наприклад, вивчення творів англomовних авторів, таких як В. Шекспір, Ч. Діккенс, Дж. Остін і й інші; передбачається аналіз літературних текстів з різних жанрів, від поезії до прози, та розкриття їх художніх та моральних аспектів. Або французької літератури: Ж.-Б. Мольєр, Вольтер, Андре Жид та інші, що передбачає розуміння особливостей французької культури та історії через призму літературних творів.

Підручники [2; 7; 8; 41; 42], які використовуються в українських школах, також розроблені з урахуванням принципів компаративного аналізу. Вони

надають учням можливість порівнювати різні літературні твори, розкривати їх спільні та відмінні риси, а також аналізувати їх вплив на суспільство та культуру. Навчально-методичне забезпечення уроків зарубіжної літератури сприяє розвитку критичного мислення, розширенню кругозору учнів та розумінню культурного та історичного контексту літературних творів.

Перед визначенням ролі та значення сучасних навчальних засобів у вивченні зарубіжної літератури варто зазначити актуальні виклики, з якими стикається освітній процес сьогодення. Використання сучасних методів та підходів у навчанні має відповідати потребам сучасного учня, забезпечуючи йому якісне засвоєння матеріалу та розвиток необхідних компетенцій.

Огляд навчально-методичного забезпечення охоплює аналіз доступних програм, підручників, додаткових посібників та електронних ресурсів, які використовуються на уроках зарубіжної літератури. Важливо визначити, як це забезпечення відповідає сучасним вимогам освіти та сприяє досягненню освітніх цілей. Аналіз сучасного навчально-методичного забезпечення дозволив виявити його переваги та недоліки, а також визначити напрямки подальшого розвитку та вдосконалення.

Так, використання електронних ресурсів у навчанні зарубіжної літератури є невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу. Електронні ресурси, такі як веб-сайти, електронні книги, відеоуроки, вебінари, форуми та соціальні мережі, надають вчителям і учням безліч можливостей для розширення своїх знань та розвитку навичок.

У модельних програмах і календарно-тематичних планах [40] пропонуються різноманітні матеріали до уроків, експрес-уроки, електронні контрольні заходи тощо. Наприклад, 7 клас:

- Вступ. Оригінал і переклад. Види перекладів, специфіка художнього перекладу. Майстри художнього перекладу: *матеріали до уроку*: https://www.youtube.com/watch?v=GAoiN1emQxY&list=PUIC8TSjM_ROoBeRa4dW2wUg&index=21;

- Фольклорна балада «Король Лір і його дочки»: **експрес-урок:**
https://www.youtube.com/watch?v=waa_gopbUh8&list=PLuKEIL5ZUv-Uxic9pa0d-hMqh0mxuaK5&index=3;

- «Як Робін Гуд став розбійником». Образ народного захисника Робіна Гуда: **матеріали до уроків:** *Чи існував насправді Робін Гуд*
<https://www.youtube.com/watch?v=8K3szN3B7mg>; **експрес-урок:**
<https://www.youtube.com/watch?v=Fz6tXl9CKQ0&list=PLuKEIL5ZUv-Uxic9pa0d-hMqh0mxuaK5&index=4>; **перевірка знань:** <https://naurok.com.ua/test/yak-robin-gud-stav-rozbiynikom-1057025.html>
<https://naurok.com.ua/test/yak-robin-gud-stav-rozbiynikom-1057025.html>.

Переваги використання електронних ресурсів у навчанні зарубіжної літератури:

- доступність широкого спектру матеріалів у різних форматах,
- можливість самостійного вивчення та дослідження літературних творів у будь-який зручний для учня час і місце,
- можливість взаємодії та обміну думками з іншими учасниками навчального процесу.

Електронні ресурси дозволяють вчителям створювати цікаві та інтерактивні уроки, використовуючи мультимедійні матеріали, онлайн інструменти для аналізу текстів та візуалізації концепцій, а також спільні ресурси для співпраці з колегами та створення спільних проєктів.

Однак, разом з перевагами, існують і обмеження використання електронних ресурсів у навчанні зарубіжної літератури:

- недостатня якість деяких онлайн-ресурсів,
- можливість виникнення відволікань і недосягнення певних цілей навчання через великий обсяг доступної інформації та складність відбору найбільш відповідних матеріалів.

Використання електронних ресурсів у навчанні зарубіжної літератури може бути дуже корисним, якщо правильно застосувати їх потенціал та враховувати особливості освітнього процесу.

Оцінка відповідності навчально-методичного забезпечення принципам компаративного аналізу полягає у вивченні того, наскільки матеріали, які використовуються для навчання зарубіжної літератури, дозволяють учням аналізувати та порівнювати літературні твори з різних культурних та історичних контекстів. Для цього важливо враховувати такі елементи:

1. **Різноманітність матеріалів.** Навчально-методичне забезпечення повинно містити різноманітність літературних творів, які представлені з різних країн та епох. Це дозволяє учням порівнювати різні культурні та історичні перспективи.

2. **Аналітичний підхід.** Матеріали повинні сприяти розвитку аналітичних навичок учнів, дозволяючи їм аналізувати структуру, теми, символи та інші літературні елементи творів.

3. **Порівняльний аспект.** Навчально-методичне забезпечення має надавати можливість порівняти різні літературні твори, шукаючи спільність та відмінності між ними та розуміючи їх вплив на культуру та суспільство.

4. **Підтримка критичного мислення.** Матеріали повинні стимулювати критичне мислення учнів, спонукати їх до аналізу та оцінки різних точок зору та інтерпретацій літературних творів.

Щодо переваг та недоліків сучасного навчально-методичного забезпечення уроків зарубіжної літератури:

Переваги:

- **Доступність і різноманітність матеріалів:** Завдяки інтернету та електронним ресурсам вчителі мають доступ до широкого вибору літературних творів та методичних матеріалів.

- **Інтерактивність та візуалізація.** Сучасні навчальні матеріали можуть бути візуально привабливими та інтерактивними, що сприяє залученню уваги учнів та полегшує їх засвоєння.

- **Можливості співпраці.** Вчителі можуть обмінюватися досвідом та матеріалами через онлайн-платформи та соціальні мережі, що сприяє розвитку професійної спільноти.

Щоб покращити навчально-методичне забезпечення для ефективного вивчення зарубіжної літератури, методисти рекомендують [11; 28; 29]:

1. Розширення вибору літературних творів. Включення більшого різноманіття творів з різних країн та епох допоможе учням отримати більш глибоке розуміння світової літератури та культур.

2. Використання інтерактивних технологій. Інтеграція відео, аудіо, інтерактивних завдань та онлайн-ресурсів допоможе залучити увагу учнів та зробити навчання цікавішим і ефективнішим.

3. Стимулювання критичного мислення. Розвивайте учнівське критичне мислення шляхом аналізу та обговорення різних інтерпретацій літературних творів, сприяйте обґрунтуванню власних думок та точок зору.

4. Підтримка інтердисциплінарного підходу. Використання інтегрованих підходів, які поєднують літературу з історією, мистецтвом, українською мовою та літературою, іноземними мовами та іншими предметами, допоможе збагатити розуміння та контекст літературних творів.

5. Професійний розвиток вчителів. Забезпечте вчителів актуальними методичними матеріалами та можливостями для професійного розвитку, включаючи семінари, тренінги та обмін досвідом.

6. Залучення доцільних оціночних засобів. Розроблення оціночних інструментів, які враховують аналітичні та критичні навички учнів, допоможе об'єктивно оцінити їхні досягнення в навчанні зарубіжної літератури.

7. Стимулювання самостійної роботи. Забезпечення учням можливості для самостійного читання та аналізу літературних творів, надавання їм рекомендації та ресурси для подальшого самовдосконалення.

Отже, у сучасних модельних програмах і навчально-методичному забезпеченні відображено сучасні підходи до навчання зарубіжної літератури та враховано інтереси та потреби учнів. Однак, існує простір для подальшого вдосконалення. Необхідно активніше впроваджувати інтерактивні технології, розвивати інтердисциплінарний підхід та стимулювати самостійну роботу учнів.

Професійний розвиток вчителів та розробка ефективних оціночних засобів також мають важливе значення. Загалом, відповідно до принципів компаративного аналізу, навчально-методичне забезпечення потребує подальшого вдосконалення для забезпечення якісного та ефективного вивчення зарубіжної літератури в українських школах.

Висновки до 2 розділу

Установлено, що вивчення зарубіжної літератури є невід'ємною складовою освітнього процесу, яка забезпечує багатопланове розуміння світової літературної спадщини та сприяє всебічному розвитку учнів.

Проведений аналіз нормативних документів і навчально-методичного забезпечення показав, що багато програм і підручників успішно впроваджують компаративний підхід у вивчення зарубіжної літератури. Вони надають учням можливість порівняльного аналізу літературних творів з різних культурних та історичних контекстів, що сприяє розвитку їхніх аналітичних та критичних навичок.

Проте, виявлено певні недоліки, зокрема, в обмеженості кількості включених у програму та підручник літературних творів для порівняльного аналізу, а також в недостатній увазі до міждисциплінарного підходу та використання інформаційних технологій.

Інтеграція інформаційних технологій у процес компаративного аналізу літературних творів є надзвичайно важливою для збагачення навчального процесу та поглибленого розуміння текстів. За допомогою цифрових ресурсів і технологій учні можуть мати доступ до різноманітної інформації, аналітичних інструментів та візуалізацій, які допомагають їм розширити свій аналітичний апарат та розуміння літературних творів.

Інтерактивні візуалізації можуть допомогти учням уявити географічний та історичний контекст творів, що допомагає їм краще розуміти зв'язки між літературними творами та їх соціокультурним середовищем.

Для подальшого покращення ефективності навчання зарубіжної літератури в українських школах рекомендується активізувати роботу над вдосконаленням модельних програм і підручників, звертаючи особливу увагу на розширення списку літературних творів для порівняльного аналізу та збагачення методики навчання.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ КОМПАРАТИВНОГО АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

3.1. Компаративний аналіз на уроках зарубіжної літератури

У сучасному освітньому процесі ключовим є розвиток методичних підходів, спрямованих на ефективне використання компаративного аналізу на уроках зарубіжної літератури.

У методичних дослідженнях визначено основні принципи побудови уроків зарубіжної літератури з використанням компаративного аналізу [13; 19; 28; 33;62]:

1. Цільове спрямування. Уроки мають чіткі цілі, пов'язані з аналізом та порівнянням літературних творів.
2. Поетапність та послідовність. Матеріал викладається послідовно, починаючи з вступних концепцій і закінчуючи глибшим аналізом творів.
3. Активна участь учнів. Стимулювання учнів до активної участі у дискусіях та аналізі текстів.
4. Інтерактивні методи. Використання різноманітних методів, таких як групова робота та рольові ігри, для залучення учнів до процесу навчання.
5. Аналіз текстів з різних культурних контекстів. Порівняння літературних творів з різних культур та епох для розкриття різноманітності літературних традицій.
6. Розвиток критичного мислення. Спрямування на розвиток учнівського аналітичного та критичного мислення.
7. Інтердисциплінарність. Поєднання вивчення зарубіжної літератури з іншими предметами для більш глибокого розуміння текстів.
8. Індивідуалізація навчання. Урахування індивідуальних потреб та інтересів учнів у процесі вивчення літературних творів.

Розробка методичних порад щодо впровадження компаративного аналізу на уроках зарубіжної літератури включає наступні кроки:

1. Визначення мети аналізу. Чітко сформулювати мету компаративного аналізу – це може бути порівняння стилів письма, характеристики персонажів, тематичні аспекти тощо.

2. Вибір літературних творів. Обрати твори, які мають достатньо спільних аспектів для порівняння, але при цьому різноманітність, щоб дозволити учням досліджувати різні аспекти літератури.

3. Структура уроку. Розділити урок на частини, включаючи вступ до теми, вивчення текстів, порівняльний аналіз, обговорення та висновки.

4. Використання різних методів. Залучити групову роботу, дебати, рольові ігри, щоб стимулювати активну участь учнів у процесі аналізу.

5. Розвиток критичного мислення. Спрямувати вправи та питання на розвиток критичного мислення учнів, наприклад, аналіз аргументів авторів, обґрунтування власних поглядів.

6. Інтерактивна обговорення. Залучити учнів до активної обговорення результатів аналізу, висловлення своїх думок і досліджень.

7. Застосування інтердисциплінарного підходу. Поєднати вивчення літератури з іншими предметами, наприклад історією, мистецтвом, українською мовою та літературою, іноземними мовами, для більш глибокого розуміння художніх творів.

8. Оцінка та зворотний зв'язок. Забезпечити механізми оцінювання успішності учнів у проведенні аналізу та зворотного зв'язку для покращення методичної роботи.

Дані методичні поради сприяють ефективному впровадженню компаративного аналізу на уроках зарубіжної літератури та підвищенню якості навчання.

Один з прикладів уроку зарубіжної літератури з використанням компаративного аналізу може включати порівняння двох різних творів, наприклад, роману «1984» Джорджа Оруелла та «Громадянин Кейн» Герберта

Уелса. Урок може розпочатися з вступного обговорення теми та ознайомлення учнів з основними аспектами обох творів. Потім учні можуть розділитися на групи для подальшого вивчення окремих аспектів кожного твору, таких як сюжет, персонажі, теми та стиль письма. Групи можуть скласти порівняльні таблиці, де вони зіставляють характеристики кожного твору. Після цього учні можуть обмінюватися своїми відкриттями та аналізувати схожі та відмінні аспекти кожного твору. Урок може завершитися обговоренням важливості обох творів для сучасного суспільства та їх впливу на читачів. Цей підхід дозволяє учням розвивати критичне мислення та аналітичні навички, а також сприяє їхньому кращому розумінню обох творів.

На уроці зарубіжної літератури (10 клас) за темою «Гамлет – вічний образ світової літератури. Багатогранність шекспірівських характерів. Відкритість твору в часі, його рецепція та інтерпретації в наступні епохи» можна запропонувати порівняти різні українські переклади трагедії В. Шекспіра.

Слово вчителя: Образ Гамлета був і залишається цікавим для українських письменників. Перші переклади «Гамлета» українською мовою належать до 60-х років XIX століття. В 1870-х «Гамлета» переклав Михайло Старицький.

У пізніші роки трагедію українською мовою також перекладали Пантелеймон Куліш, Юрій Клен, Леонід Гребінка, Михайло Рудницький, Ігор Костецький, Григорій Кочур, Юрій Андрухович тощо.

Переклад п'єси Андруховичем став українською інтерпретацією найвідомішого Шекспірового твору. Юрій Андрухович поет, прозаїк, культуролог, творчість якого належить до постмодерністського напрямку, один із останніх перекладачів трагедії «Гамлета» В. Шекспіра. Він вкладає в уста головного героя вкрай брутальну лексику. Гамлет в Андруховича висловлюється лаконічно і прямо, нерідко грубо, без книжних «красивостей».

Наведемо деякі приклади застосування різновидів компаративного аналізу на уроках зарубіжної літератури:

Порівняльний аналіз стилів письма: учні можуть порівняти стилі письма різних письменників з різних країн чи епох. Наприклад, вони можуть дослідити різницю між реалізмом у прозі Франсуа Рабле та Чарльза Діккенса та його вплив на розвиток роману.

Порівняння тем та мотивів: учні можуть аналізувати теми та мотиви, які повторюються у різних культурах та літературних традиціях. Наприклад, порівняти тему кохання та смерті в поезіях Вільяма Шекспіра та французького поета П'єра де Ронсара.

Спільні теми у фольклорі: вивчення спільних тем у фольклорних оповіданнях різних культур може допомогти учням розуміти універсальність деяких літературних мотивів. Наприклад, порівняти казки про героїв, які долають випробування, у європейському та азійському фольклорі.

Вплив історичного контексту: порівняння реакції письменників на історичні події у їхній країні може допомогти учням зрозуміти, як різні культури та суспільства впливають на творчість. Наприклад, порівняти підходи Джона Стейнбека та Пабло Неруди до подій світової війни.

Літературні взаємовпливи: дослідження впливу одного письменника на іншого може розкрити цікаві паралелі та зв'язки між літературними творами. Наприклад, вивчення впливу італійського Відродження на англійську поезію В. Шекспіра.

Застосування компаративного аналізу на уроках зарубіжної літератури має ряд очевидних переваг.

По-перше, воно сприяє розвитку критичного мислення учнів. Порівнюючи два або більше літературні твори, учні навчаються розрізняти різні стилі, теми та підходи до письма. Це допомагає їм краще розуміти та оцінювати тексти.

По-друге, компаративний аналіз сприяє глибшому осмисленню літературних творів. Порівнюючи їх, учні змушені досліджувати та аналізувати різні аспекти кожного твору, що дозволяє їм отримати більш повне уявлення про теми, символіку та структуру кожного твору. Крім того, компаративний

аналіз сприяє розвитку навичок порівняльного аналізу, які можуть бути корисними в інших аспектах життя. Учні навчаються шукати схожі та відмінні аспекти у різних ситуаціях, що допомагає їм розвивати аналітичне мислення та уміння робити висновки.

Проте, є й деякі недоліки. Наприклад, проведення компаративного аналізу може вимагати більше часу на підготовку, оскільки потрібно детально вивчати кожен з творів. Крім того, іноді порівняння може бути суб'єктивним, особливо якщо учні мають різні точки зору або досвід читання.

Отже, використання компаративного аналізу на уроках зарубіжної літератури має свої переваги та недоліки, проте загалом воно сприяє розвитку аналітичних та критичних навичок учнів, а також глибшому розумінню та оцінці літературних творів.

Сформулюємо рекомендації щодо оптимального використання компаративного аналізу для поглибленого розуміння художніх творів на уроках зарубіжної літератури [38; 63]:

1. Чітко визначте цілі порівняння. Перш ніж проводити компаративний аналіз, важливо чітко сформулювати цілі та завдання цього порівняння. Наприклад, чи розглядаються схожі теми, стилі чи символіка, чи порівнюються підходи до розкриття теми тощо.

2. Обережно добирайте твори для порівняння. Важливо вибирати твори, які мають схожі аспекти або можуть проливати світло на одну й ту ж проблематику. Наприклад, порівнювати дві повісті, які розкривають різні аспекти війни, може бути цікавіше та продуктивніше, ніж порівнювати повість та роман, які розглядають абсолютно різні теми.

3. Стимулюйте обговорення та аналіз. Під час проведення порівняльного аналізу активно заохочуйте учнів висловлювати свої думки, аналізувати схожі та відмінні аспекти творів, висловлювати власні припущення та робити висновки.

4. Використовуйте різноманітні методи. Для поглибленого розуміння творів використовуйте різноманітні методи порівняльного аналізу, такі як

складання порівняльних таблиць, створення порівняльних діаграм, обговорення паралелей та відмінностей у групах тощо.

5. Залучайте додаткові джерела. Для поглибленого аналізу творів залучайте додаткові джерела, такі як літературні критичні статті, відео- або аудіоматеріали, додаткові тексти тощо, щоб учні могли отримати більше інформації та точок зору.

6. Сприяйте самостійному аналізу. Заохочуйте учнів проводити власний аналіз та порівняння творів поза класною кімнатою. Наприклад, можна дати завдання на додому або стимулювати учнів до написання есеїв чи рефлексій на тему порівняння.

Застосування цих рекомендацій може сприяти більш ефективному використанню компаративного аналізу для поглибленого розуміння художніх творів на уроках зарубіжної літератури.

Отже, можна зазначити, що побудова уроків зарубіжної літератури з використанням компаративного аналізу є важливим етапом у процесі навчання. Цей підхід дозволяє створювати уроки, які стимулюють критичне мислення, сприяють розвитку аналітичних навичок та допомагають учням глибше розуміти літературні твори. Компаративний аналіз дозволяє порівнювати різні аспекти творів, знаходити спільність та відмінності, а також допомагає учням у формуванні власної точки зору на прочитані твори. Використання різноманітних методів та прийомів компаративного аналізу сприяє активізації навчального процесу та розвитку творчого мислення учнів.

3.2. Розробка уроку зарубіжної літератури з елементами компаративного аналізу

5 клас

Тема уроку. Оскар Уайльд. Казка «Хлопчик-зірка». Безмежна велич людської краси. Любов до матері – одна з визначальних цінностей життя

Мета. Завершити роботу над визначенням головної думки та характеристики головного героя казки О. Уайльда; розвивати вміння характеризувати персонаж, узагальнювати прочитане, порівнювати художній твір з іншими творами на подібну тему та з іншими видами мистецтва; робити висновки; виховувати любов до матері як визначеної цінності життя, як основи духовної краси людини.

Завдання компаративного аналізу: навчити порівнювати художній твір з іншими творами на подібну тему та з іншими видами мистецтва, а саме визначати спільні та різні елементи змісту і форми у фольклорних і літературних казках, характеризувати емоційний стан та вчинки літературних персонажів.

Обладнання: книжкова виставка авторських казок, мультимедійна презентація «Зоряний хлопчик», смартфони, тлумачний словник, картки з висловами, Біблія, зірки зі словами.

Тип уроку: урок поглибленої роботи над твором, урок з елементами компаративного аналізу тексту.

Епіграф: Прости, Боже, прости, мамо,
Коли що було не так,
Хоч покаятись – це мало,
Та усе ж це добрий знак.

Роман Кузенко

ХІД УРОКУ

1. Організаційний момент

(Звучить музика Бетховена «Місячна соната». На фоні музичного уривка вчитель говорить слова)

Десь, в небесному просторі,

Вічним світлом сяють зорі.

І у нашому дворі

Заблукали дві зорі.

Хай одна несе знання.

Інша ж, ніби навмання,

Принесе нам всім довіру

У своє майбутнє віру.

2. Актуалізація опорних знань

1. Вступне слово вчителя

На минулому уроці ми з вами поринули у казковий світ, створений О. Уайльдом. Разом з Хлопчиком-зіркою пройшли тернистий шлях до істинної Краси. Гадаю, що казка змусила вас замислитись над багатьма важливими питаннями.

У людському суспільстві існують писані і неписані закони. Так от, і за писаними законами, і за неписаними один з найтяжчих гріхів вважається неповага до батьків і гординя.

Хлопчик-красень із казки Уайльда зрозумів це, коли сам перетворився на потворного й зневаженого, гнаного звідусіль, відчув муки знедолених людей на собі. Довгий шлях спокути довелося йому пройти, і тільки тоді отримав прощення і винагороду. Це казка. У житті так буває рідко: найчастіше зроблене, сказане не повернути й не виправити. Тож будемо вчитися добру і милосердю, читаючи казку О. Уайльда «Хлопчик-зірка».

2. Словникова робота за запитаннями

- Що таке, на вашу думку, справжня краса людини?
- А що значить духовна краса? Від чого вона залежить?

3. Постановка та розв'язання проблемного питання

- Чи можна назвати красивою людину, зовнішність якої прекрасна, а вчинки ганебні?

Сьогодні на уроці ми повинні дізнатися: у чому ж велич людської краси, визначити її найголовнішу цінність – любов до матері.

3. Повідомлення теми, мети, епіграфа уроку

4. Застосування знань, умінь, і навичок

1. Літературне лото

Діти, давайте ще раз пригадаємо події казки і разом із Хлопчиком-зіркою пройдемо тернистий шлях до пізнання справжньої краси.

- Як хлопчик потрапив у сім'ю дроворуба?

- Чому лісоруб взяв таку дитину? У казці читаємо: «І він обережно взяв дитинча на руки, вкутав його в плащ ... і почвалав з пагорба у село.» Чому не пішов, не помчав, а почвалав?

- Товариш дроворуба назвав його вчинок «дурістю та м'якосердя». А як би ви назвали вчинок дроворуба?

- Як сприйняла знахідку дроворубова дружина? Які почуття перемогли в серці бідної жінки?

- Переконаючи дружину залишити знайдену дитину в домі, дроворуб говорить: «А хіба не вічний холод у тій хаті, де люди з кам'яними серцями?» Як ви розумієте його слова?

- Що ви можете сказати про дроворуба та його дружину?

- Хлопчик-зірка ріс і виховувався вкупі з дітьми дроворуба. Чому дивувалися всі жителі села?

- Знайдіть у тексті портрет Хлопчика-зірки. Зачитайте

- Кожна квітка має символічне значення. Тому О. Уайльд не випадково використовує для портретної характеристики образ Нарциса. Нарцис – символ самозакоханості, себелюбства.

2. Легенда про Нарциса

Якось лісом ішов юнак, красень Нарцис, син річкового бога Цефіза, приречений на те, що сягне глибокої старості лише в тому разі, якщо ніколи не познайомиться з собою, тобто ніколи не побачить свого обличчя. Тоді це була звичайна річ, адже ніяких дзеркал не існувало, хіба що побачиш себе в спокійній воді.

Угледівши Нарциса, Ехо безтямно закохалась у нього й намагалася будь-що зробити так, аби він захопився нею. Але Нарцис залишався байдужим до її страждань. Тоді Ехо у відчаї звернулася до богів, благаючи змилосердитись і покарати Нарциса за його незворушність. І розчулені боги почули її молитву й покарали його.

Сталося так, що Нарцис, відчувши спрагу, зупинився край чистого, мов дзеркало, спокійного плеса. Нагнувся над водою, щоб напитися, і тут, уперше у житті, побачив своє відображення й так був зачарований, що закохався в себе. Не в змозі більше ні на хвилину відірватися від того чарівного нетривкого образу, почав марніти й хиріти від кохання.

Проте милосердні боги не дали йому загинути остаточно, перетворили на чарівну квітку, яка чудесно пахне, а голівка її так і хилиться донизу, ніби намагаючись ще й ще раз помилуватися собою...

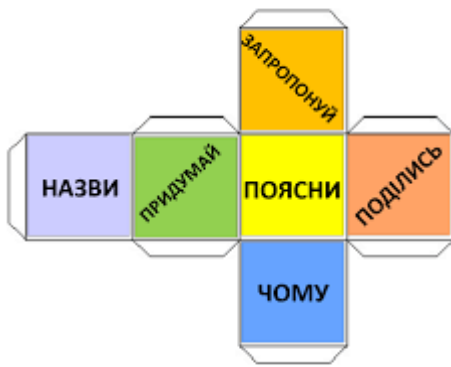
3. Гра «Впізнай героя за характеристикою»:
<https://learningapps.org/display?v=p8dzg9gz219>

4. Гра – естафета «Передай право голосу іншим»

Передайте від імені героя як ставилися до Хлопчика-зірки звірі у лісі:

- Коноплянка;
- Білочка;
- Кріт.

5. Гра «Кубик Блума»

6. Робота в групах

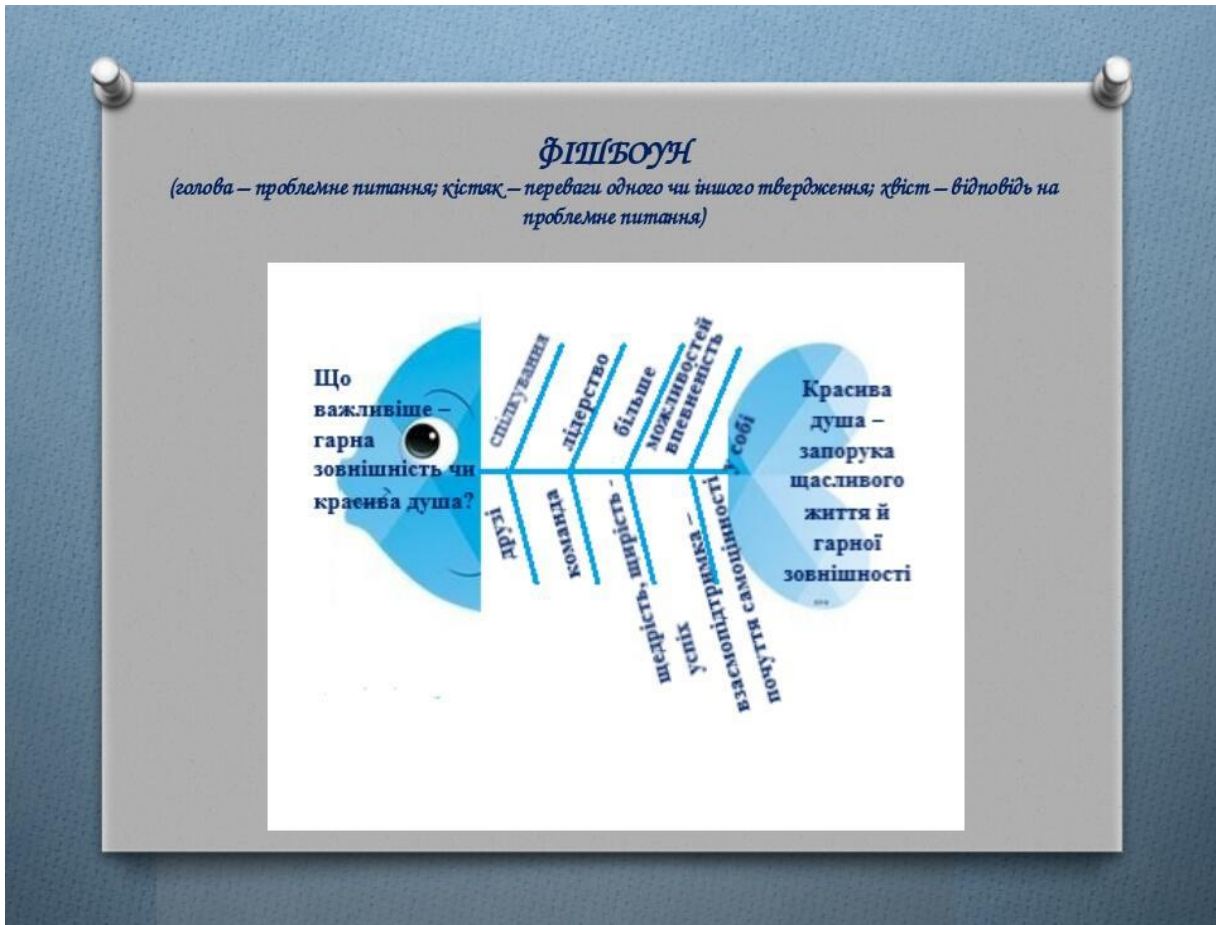
1 група. Який найганебніший, найгірший вчинок зробив Хлопчик-зірка? Який найважчий гріх? Знайдіть у тексті, зачитайте.

2 група. Які почуття відчула бідна старчиха, коли зустріла Хлопчика-зірку? Знайдіть у тексті і зачитайте.

7. Бесіда

- Що принесла краса Хлопчику-зірці? Як він ставився до оточуючих?
- Як ставився хлопчик до своїх названих батьків?
- А які почуття мали б виникнути у нього до людей, які врятували йому життя?
- Чому всі діти слухалися Хлопчика-зірку в його жорстоких розвагах?

8. Застосування прийому ФІШБОУН

9. Робота в парах . Вправа «Асоціативний куц»

Які асоціації у вас викликає слово «зірка»?

10. Словникова робота

- Яке значення має слово зірка?

11. Бесіда

- А що відчуває Хлопчик-зірка при зустрічі з матір'ю? Чи відчував хлопчик докори сумління, коли старчиха пішла?

- Чому діти не захотіли гратися з ним?

- Хіба не можна гратися з некрасивими?

- Чи шкода вам було Хлопчика-зірку, коли ви дізналися, що він став потворним?

- Чи усвідомив хлопчик свою провину?

12. Прослуховування пісні Н. Шестак «Сину, сину, ангел мій»

- Які почуття викликала у вас ця пісня? Чи співзвучна вона з головною думкою казки?

13. «Займи позицію»

- Як би ви відповіли на запитання дроворубової доньки: «Чи ж то найбільше горе – втратити свою вроду?»

14. Переказ тексту

Розкажіть, як герой шукав свою матір.

- Чому він «ніде й ніколи не зустрів ні любові, ні доброзичливості, ані милосердя»?

15. Арттерапія (Малювання кольоровим піском)

- Якого кольору добро? А який колір, на вашу думку, має зло?

Я буду зачитувати цитати з тексту, а ви кольоровим піском на малюнку передаєте добро і зло.

Цитати з тексту;

1. *«...Хлопчик-Зірка виховувався разом із дітьми Дроворуба, їв із ними й грався. Щороку він ставав усе гарнішим».*

2. *«... він ріс гордим, жорстоким і егоїстичним. Дітей Дроворуба та дітей односельців він зневажав через їхнє низьке походження, говорив, що сам має благородне походження, адже прилетів із зірки. Хлопчик-Зірка став господарем над ними, називав їх своїми слугами. Ніякого жалю не було в нього до бідних, сліпих, покалічених і нужденних».*

3. *« ... прокажений благав його доти, доки Хлопчик-зірка змилювався над ним і віддав йому монету з білого золота».*

4. *«... знущався над тими, хто був слабкий і хворий. Він любив лише себе».*

5. *«...він був вродливим, хорошим бігуном, міг танцювати, грати на дудці».*

6. *«...коли він виколював кротові очі гострим шпичаком з очерету, вони реготали, а коли жбурляв камінцями у прокаженого, вони реготали теж».*

7. *« І він підійшов до жєбрачки ближче і став кидати в неї камінцями та насміхатися...»*

8. «...хто ти такий, щоб питати мене, чого я так роблю? Я тобі не син і не повинен коритися тобі».

9. «...Дроворуб підняв її і відніс до своєї хати, а його дружина почала клопотатися коло неї».

10. «Я тут не бачу нікого, крім цієї бридкої старчихи».

11. «Це, певне, така мені кара за мій гріх. Адже я відмовився від рідної матері й прогнав її геть, я посоромився її і вчинив жорстоко з нею. Тепер я піду й шукатиму її по всьому світу і не знатиму спочинку доти, доки не знайду її».

12. «Хлопчик-зірка похилив голову, заплакав і став просити пробачення у всіх божих створінь».

13. «Сам я всього-на всього раб, але тобі я подарую волю».

Які кольори переважають у вашому малюнку? Чому?

5. Підведення підсумків уроку

1. Інтерактивна вправа «Кошик»

- Що сподобалося у казці, що візьмемо собі для використання у майбутньому?

- Що хотіли б змінити у казці?

- Що не сподобалось? Чому?

2. Слово вчителя

Відкриваємо Біблію і знайдемо там: «Не роби зла, й тебе воно не спіткає», «Хто робить зло, до того вернеться воно»...

Отож, Хлопчик-зірка збирав щедрій урожай посіяного ним зла. Хлопчик усвідомив свій гріх, розкаявся, він сіє добро, добро й пожинає.

3. Бесіда

- Чому Хлопчик-зірка, знаючи, яке страшне покарання його чекає, віддає монети прокаженому?

- Чому Зайчєня тричі допомагало хлопчику?

- Краса повернулася до героя, але чи правильно буде сказати, що Хлопчик-зірка став таким, як колись?

- Що незвичайного побачив хлопчик у своїх очах?

- А ця казка може навчити чогось дорослих?

Тож будемо пам'ятати, що любов до матері – одна з визначальних цінностей життя. «Шануй батька й матір, і добро тобі буде», – говорить Біблія.

4. Робота з епіграфом уроку

- Як ви розумієте епіграф уроку?

- Що робить людину по-справжньому красивою?

5. Очікування

Є така прикмета: коли бачиш падаючу зірку, треба загадати бажання, і воно неодмінно збудеться.

Напишіть на зірочках вашу найзаповітнішу мрію.

6. Прослуховування пісні «Дорога добра»

7. Заключне слово вчителя

Тільки від самої людини залежить, що переможе в її серці: добро чи зло. Для того, щоб стати Людиною, треба робити добро, треба виправити усі свої життєві помилки. Треба звіряти своє життя за законами Добра і Краси. І Хлопчик-зірка зумів стати Людиною. Думаю, ніхто не залишився сьогодні байдужим, кожен з вас замисливсь: «Хто я є? Який я є?».

Мабуть казка змусила вас подумати й про те, як ви ставитеся до своїх батьків. Мама і батько – найрідніші люди. «Шануй батька й матір, і добро тобі буде», – читаємо у Біблії. А чи завжди ми виконуємо цю заповідь?!

«Три нещастя є у людини: смерть, старість і лихі діти», – говорить народна мудрість. Старість – невідворотна, смерть невлотима, перед цими нещастями ніхто не зможе зачинити двері свого дому. А від лихих дітей дім можна зберегти, як від вогню. І це залежить не тільки від батьків ваших, а й від вас самих.

(Звучить повільна класична музика)

Кажуть, коли народжується дитина, Бог запалює зірку на небі і посилає до неї Ангела –Хоронителя. Уві сні Ангел цілує немовлятко тричі: в чоло – аби воно зростало розумним, в личко, щоб було красивим, та в груди, аби здоров'я,

любов та доброта вселилася в його тіло, душу. Тож нехай ваш Ангел завжди береже вас від біди, а ваша зірка освітлює вам шлях все ваше життя і вказує дорогу туди, де панують добро і любов, так як зробила вона це для Зоряного Хлопчика та його родини.

А тепер, любі діти, візьміть ліву долоньку, вона ближче до серденька, і покладіть на неї ті знання, добро і любов, які у вас є. Візьміть праву долоньку, покладіть на неї ті знання, які ви отримали сьогодні. З'єднайте разом ваші долоньки і покладіть все це до своєї душі (*прикладую руки до грудей*).

І пам'ятайте : завжди перемагають добро, шана, повага і уважне ставлення до іншого, допомога і чутливість, краса і любов... Залишайтеся добрими, чуйними, ніжними, лагідними до самих себе і до всіх, хто вас оточує.

6. Рефлексія

Вправа «Барометр настрою»

7. Домашнє завдання

- Намалювати кольорову стежину Хлопчика-зірки до щастя.
- Характеризувати образи казки О.Уайльда «Хлопчик-зірка».

Висновки до третього розділу

Розроблено методичні поради щодо впровадження компаративного аналізу на уроках зарубіжної літератури, де враховано таке: визначення мети аналізу; вибір літературних творів; використання різних методів; розвиток критичного мислення; інтерактивна обговорення; застосування інтердисциплінарного підходу; оцінка та зворотний зв'язок.

Установлено, що при розробці уроку зарубіжної літератури важливо враховувати індивідуальні особливості учнів та їхні інтереси, щоб процес вивчення художнього твору був більш зрозумілим та захоплюючим для них.

Розроблено урок для 5 класу та на наведено приклади застосування елементів компаративного аналізу на уроках зарубіжної літератури в різних класах.

Використання компаративного аналізу стає ключовим елементом у розвитку критичного мислення, творчих здібностей та літературної освіти учнів.

Отже, використання компаративного аналізу художнього твору на уроках зарубіжної літератури може значно збагатити навчальний процес та сприяти розвитку літературної компетентності учнів. Важливо надавати їм можливості для самовиявлення та вдосконалення аналітичних навичок, щоб вони могли стати компетентними читачами та критиками літературних творів.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі було визначено та проаналізовано можливості використання компаративного аналізу художнього твору на уроках зарубіжної літератури. У процесі дослідження ми дійшли таких висновків:

1. На основі вивчення наукової літератури визначено, що методологічні підходи до вивчення літературних феноменів у контексті компаративістики представляють собою основні принципи та методи, за допомогою яких аналізуються літературні твори різних національних літератур з метою виявлення їх спільних та відмінних рис, а також вивчення взаємодії між ними.

Компаративний аналіз – це методологічний підхід у літературознавстві, який полягає в порівнянні та аналізі літературних творів, жанрів, стилів, тематик та інших аспектів між двома чи більше літературними традиціями, культурами або епохами.

Визначено основну мету компаративного аналізу як розкриття спільних та відмінних рис між різними літературними явищами для кращого розуміння їх сутності та значення.

Схарактеризовано основні принципи компаративного аналізу художнього твору: порівняння, контекстуалізація, мультидисциплінарність, критичність.

Установлено методи та інструменти для проведення компаративного аналізу, які дозволяють об'єктивно порівнювати літературні твори та традиції: аналіз текстуальних аспектів, історичний аналіз, культурологічний підхід, компаративний стилістичний аналіз, контекстуальний аналіз.

2. Вивчення зарубіжної літератури є невід'ємною складовою освітнього процесу, яка сприяє всебічному розвитку учнів, формуванню їхньої культурної та мовної компетенції. Це допомагає підготувати їх до ефективної взаємодії у глобалізованому світі, збагачує їхній культурний досвід та мовленнєві навички, сприяє розвитку критичного мислення та комунікативних здібностей.

Аналіз модельних програм і навчально-методичного забезпечення засвідчив їх відповідність до впровадження компаративного підходу до вивчення художнього твору на уроках зарубіжної літератури.

У сучасних програмах враховано принципи компаративного аналізу. Вони надають учням можливість порівнювати різні літературні твори, розкривати їх спільні та відмінні риси, а також аналізувати їх вплив на суспільство та культуру.

Навчально-методичне забезпечення уроків зарубіжної літератури спрямоване на сприяння розвитку критичного мислення, розширенню кругозору учнів та розумінню культурного та історичного контексту літературних творів.

Добір літературних творів для компаративного аналізу є складним процесом, який вимагає врахування таких критеріїв, як: тематична спрямованість, культурний контекст, жанрова різноманітність, літературність та якість тексту, сучасність.

Компаративний аналіз відіграє ключову роль у досягненні цілей модельних програм з зарубіжної літератури. Цей аналітичний підхід дозволяє порівнювати та аналізувати літературні твори з різних культур та епох, що сприяє розширенню розуміння світової літератури та культурного розмаїття.

3. Побудова уроків зарубіжної літератури з використанням компаративного аналізу є важливим етапом у процесі навчання.

Сформульовано рекомендації щодо оптимального використання компаративного аналізу для поглибленого розуміння художніх творів, а саме: 1) чітке визначення цілей порівняння; 2) обережний добір творів для порівняння; 3) стимулювання обговорення та аналізу; 4) використання різноманітних методів навчання; 5) залучення додаткових джерел; 6) сприяння самостійному аналізу художнього твору.

Схарактеризовано різновиди компаративного аналізу, які доцільного використовувати на уроках зарубіжної літератури: порівняльний аналіз стилів письма; порівняння тем та мотивів; визначення спільних тем у фольклорі;

виявлення впливу історичного контексту; установлення літературних взаємовпливів.

Компаративний аналіз дозволяє порівнювати різні аспекти творів, знаходити спільність та відмінності, а також допомагає учням у формуванні власної точки зору на прочитані твори. Використання різноманітних методів та прийомів компаративного аналізу сприяє активізації навчального процесу та розвитку творчого мислення учнів.

Розроблено урок зарубіжної літератури з елементами компаративного аналізу для 5 класу на тему «Оскар Уайльд. Казка “Хлопчик-зірка”. Безмежна велич людської краси. Любов до матері – одна з визначальних цінностей життя», який можна застосовувати в практичній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білик Т. Загальна літературознавча термінологія: словник-довідник. Київ: Світ слова, 2014. 448 с.
2. Богданець-Білоskalенко Н. І. Зарубіжна література. 5 клас: підручник. Київ: Граматика, 2022. 248 с.
3. Бондаренко Л. Г. Вивчення ліричних творів на уроках української літератури у взаємозв'язку із зарубіжною (9-11 класи): ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київ, 2001. 178 с.
4. Будний В. В. Порівняльне літературознавство: підручник. Київ: Києво-Могилянська академія, 2008. 430 с.
5. Васильченко І. Методика вивчення зарубіжної літератури: теорія та практика: підручник. Київ: Літера, 2019. – 200 с.
6. Вовк Л. А. Методика викладання зарубіжної літератури: навч. посіб. Київ: центр Київ. ун-ту, 2004. 248 с.
7. Волощук Є. В. Зарубіжна література. 5 клас: підручник. Київ: Генеза, 2022. 240 с.
8. Волощук Є. В. Зарубіжна література. 6 клас: підручник. Київ: Генеза, 2023. 256 с.
9. Галич О. А. Теорія літератури: підручник. Київ: Либідь, 2001. 486 с.
10. Гетьман О. Г. Кожному учню прищепити вміння естетично сприймати художній текст. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №11. С. 9.
11. Гончаров О. Практикум з вивчення зарубіжної літератури: навч. посіб. Київ: Києво-Могилянська академія, 2019. 240 с.
12. Гордієнко О. Компаративістика як метод вивчення літератури: її становлення і актуальні питання. *Теорія літератури*. 2007. URL: <https://ukrlit.net/article1/1867.html>. (дата звернення: 12.08.2024).

13. Градовський А. В. Компаративний аналіз у системі шкільного курсу літератури: методологія та методика: монографія: Черкаси: Брама, 2003. 292 с.
14. Гребенюк О. Практикум зі знання літературознавчих термінів. Київ: КНТ, 2008. 176 с.
15. Гурдуз А. Компаративістика і літературний процес: навчально-методичний посібник. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. 242 с.
16. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>. (дата звернення: 12.08.2024).
17. Доманський В. А. У пошуку методологічних основ викладання літератури. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 1997. №12.
18. Іванова Л. І. Особливості викладання зарубіжної літератури у 2024/2025 н.р. *Методичний вісник*. Чернівці, 2024. С. 117–123.
19. Ісаєва Н. Літературознавча компаративістика та перспективи дослідження українсько-китайських літературних взаємин. *Словесник*. С.21–25.
20. Карпенко В. Методика викладання зарубіжної літератури: дидактичні основи. Київ: Слово, 2008. 216 с.
21. Карпенко О. Методика викладання зарубіжної літератури: теорія і практика. Київ: Шкільний світ, 2013. 208 с.
22. Ковальчук І. Сучасні підходи до вивчення зарубіжної літератури: теорія і практика. Київ: Освіта, 2015. 224 с.
23. Ковальчук О. Історія зарубіжної літератури: навч. посіб. Київ: Школа, 2012. 288 с.
24. Ковбасенко Ю. І. Нова українська школа: штрихи до портрета (без глянцю та дьогтю). *Освітня політика. Портал громадських експертів*. 2018. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1173-nova-ukrajinska-shkola-shtrikhi-do-portreta-bez-glyantsyu-ta-dogtyu> (дата звернення: 10.09.2024).

25. Компаративістика: підручник / за ред. Т. А. Чернишевої, І. В. Масенка. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 352 с.
26. Концепція «Нова українська школа». 2016. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf> (дата звернення: 10.09.2024).
27. Кравченко І. Основи літературознавства Київ: Школа, 2011. – 336 с.
28. Куцевол О. М. Методика уроків компаративного аналізу. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. №10. С. 2–4.
29. Куцевол О. М. Сучасні типи уроків. *Всесвітня література та культура в середніх навчальних закладах України*. 2001. № 1. С. 30-32.
30. Куцінко О. Г. Особливості викладання зарубіжної літератури в школі. Харків: Основа, 2018. 94 с.
31. Куцінко О. Г. Усі уроки зарубіжної літератури. 10 клас. Профільний рівень + рівень стандарту. I семестр. Харків: Основа, 2018. 240 с.
32. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 636 с.
33. Лехкобит Л. М. Компаративний аналіз як засіб розвитку полікультурної компетентності учнів на уроках української літератури: нав.-метод. пос. Сарни, 2014.
34. Літвінова О. Проблеми викладання зарубіжної літератури у сучасній школі. Київ: Педагогічна думка, 2011. 160 с.
35. Мартиненко О. Вивчення зарубіжної літератури у вищих навчальних закладах: теорія і практика. Київ: Інтерсервіс, 2014. 176 с.
36. Мацевко-Бекерська Л. В. Методика викладання світової літератури: навч.-метод. посіб. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 296 с.
37. Мельник В. Теорія літератури. Київ: Вікторія плюс, 2012. 312 с.
38. Методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році: Лист МОН України від 01.07.2024 № 1/7504-24. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66d/ffe/c4c/66dffec4c92d2958213439.pdf> . (дата звернення: 12.08.2024).

39. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: підручник. Київ: Слово, 2010. 432 с.
40. Модельні навчальні програми для 5-9 класів Нової української школи. Мовно-літературна освітня галузь. (2021). URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-niprohramy/movno-literaturna-osvitnia-haluz/zarubizhna-literatura/>
41. Ніколенко О. М. Зарубіжна література. 5 клас: підручник. Київ: Грамота, 2022. 256 с.
42. Ніколенко О. М. Зарубіжна література. 6 клас: підручник. Київ: Грамота, 2023. 264 с.
43. Орлова О. В. Методика навчання зарубіжної літератури: навч.-метод. посіб. для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» філологічних спеціальностей педагогічних закладів освіти. Полтава: ПНПУ, 2021. 109 с.
44. Павленко М. Теорія літератури: підручник. Київ: Либідь, 2006. 424 с.
45. Павличко С. Д. Теорія літератури. Київ: Основи, 2002. – 679 с.
46. Панасюк Л. Методика викладання зарубіжної літератури в школі: практич. посіб. Київ: Академвидав, 2018. 208 с.
47. Папуша І. До методології літературознавчої компаративістики / Літературознавча компаративістика: навч. посіб. / ред. Р. Т. Гром'як. Тернопіль: ТДПУ, 2002. 331 с.
48. Пасько І. Аналізуємо програми із зарубіжної літератури для 5-9-х класів: що змінилося. URL: <https://nus.org.ua/articles/analizuyemo-programy-iz-zarubizhnoyi-literatury-dlya-5-9-h-klasiv-shho-zminylosya/>. (дата звернення: 16.08.2024).
49. Петренко Н. Методика викладання зарубіжної літератури в середній школі: практич. посіб. Київ: Освіта, 2009. 184 с.
50. Печончик К. В. Компаративний аналіз на уроках української та зарубіжної літератури. Новаки, 2017.
51. Пехота О. М. Освітні технології: навч.- метод. посіб. / за заг. ред. О. М. Пехоти. Київ: А. С. К., 2001.

52. Поліщук В. Літературознавство: підручник. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 320 с.
53. Попович М. Актуальні проблеми викладання зарубіжної літератури в українській школі. Київ: Шкільний світ, 2013. 176 с.
54. Савицька І. Методика викладання світової літератури в середній школі: навч. посіб. Київ: Літера, 2010. 272 с.
55. Скрипник Л. С. Методика викладання зарубіжної літератури в середній школі: навч. посіб. Київ: Літера ЛТД, 2011. 304 с.
56. Слободяник О. І. Зарубіжна література: навч. посіб. Харків: Харківський. ун-т, 2007, 324 с.
57. Степаненко В. Викладання зарубіжної літератури у вищих навчальних закладах: метод. рек. Київ: Києво-Могилянська академія, 2018. 192 с.
58. Стеценко І. Історія української літератури: підручник. Київ: Вища школа, 2017. 368 с.
59. Тютюнник В. Основи вивчення зарубіжної літератури: навч. посіб. Київ: Генеза, 2013. 288 с.
60. Удовиченко Л. М. Теорія і технологія вивчення художніх образів-персонажів у курсі зарубіжної літератури старшої школи: монографія. Київ, 2020. 352 с.
61. Фурс М. І. Методика викладання зарубіжної літератури: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2004. 276 с.
62. Чернишева Т. А. Компаративістика: підручник / за ред. Т. А. Чернишевої, І. В. Масенка. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 352 с.
63. Чернишева Т. А. Теорія і практика літературної компаративістики. Київ: Вища школа, 2005. 282 с.
64. Черній В. Сучасні тенденції викладання зарубіжної літератури: підручник. Київ: Академвидав, 2015. 320 с.
65. Чумак І. Основи літературознавства: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2016. 264 с.

66. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі. Київ: Кондор, 2007. 316 с.

67. Штейнбук Ф. М. Через «сто років самотності» зникають навіть «тіні забутих предків» (Коцюбинський і Гарсія Маркес: начерк до інтегрованого уроку-дискусії, 11 клас). *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2002. № 2. С. 107-111.